

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ, РЕАЛІЗАЦІЯ ЇХНІХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ПІДГОТОВКА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

За 24 роки, коли Україна існує як самостійна держава, наукові дослідження, здійснювані у вищому навчальному закладі, котрий протягом цього періоду неодноразово змінював свою назву, спиралися, з одного боку, на багаторічні здобутки наукових шкіл, накопичені колективом у минулому, а з іншого – отримали принципово нові умови, в яких університет, що став головним у державі в галузі фізичної культури і спорту, мав тепер можливість самостійно обирати пріоритетні для себе й водночас важливі для галузі напрями досліджень і реалізовувати їх на більш високих рівнях, обумовлених науково-технічним прогресом.

Після того як у 1993 р. КДІФК було реформовано з інституту в університет, не лише помітно розширилася тематика виконуваних у вищому навчальному закладі наукових робіт, а й зросла частка фундаментальних досліджень,

Проблематику перспективних фундаментальних і прикладних досліджень обговорюють доктор педагогічних наук, професор Володимир Платонов (праворуч) і доктор педагогічних наук, професор Вадим Запорожанов (ліворуч)

які завжди гармонійно поєднувалися – і нині поєднуються – з прикладними науковими розробками, спрямованими на вирішення проблем, актуальних для різних ланок системи фізичного виховання і спорту.

Одними з найбільш плідних є виконувані багатогранні наукові дослідження, мета яких – вирішення фундаментальних і прикладних проблем спорту вищих досягнень. До цих напрямів наукового пошуку належать роботи, орієнтовані на побудову оптимальної та високоефективної системи багаторічної підготовки спортсменів (її структури, етапів, змісту тощо), системи відбору перспективних спортсменів та орієнтації їх у спорті вищих досягнень, а також на побудову різних складових багаторічної системи (макро-

циклів, мезоциклів, мікроциклів), на вивчення та розробку різних методів і засобів підвищення працездатності спортсменів і їх адаптації як до великих за обсягами та інтенсивністю тренувальних і змагальних навантажень, так і до будь-яких екстремальних умов навколишнього середовища.

Методологічно ці дослідження з теорії і методики спортивної підготовки та резервних можливостей спортсменів базуються, з одного боку,

1

3

1. Президент України Л. Кучма поздоровляє ректора НУФВСУ, доктора педагогічних наук, професора В. Платонова з присудженням Державної премії України в галузі науки і техніки за цикл підручників «Олимпийский спорт» (у 2 т.) та «Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте» (1999 р.)

2

2. У 2000 р. в спеціалізованій вченій раді Національного університету фізичного виховання і спорту України ушлявлений боксер Віталій Кличко успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту «Методика вивчення здібностей боксерів у системі багатостанового спортивного відбору». У президії засідання (від лівої): голова спеціалізованої вченої ради професор В. Платонов, заступник голови спеціалізованої вченої ради професор В. Болобан, міський голова Києва О. Омельченко

3. *Напутні поради Володимиру Кличку від ректора НУФВСУ доктора педагогічних наук, професора В. Платонова напередодні захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту «Педагогічний контроль у системі базової підготовки кваліфікованих боксерів»; праворуч – науковий керівник дисертанта, доктор педагогічних наук, професор Л. Волков*

на збереженні історичних традицій науково-дослідної роботи у вищому навчальному закладі, котра свого часу була однією з вагомих складових тих фундаментальних і прикладних досліджень, які особливо активно й результативно здійснювалися у 1960–1990-х роках в СРСР та у деяких східноєвропейських країнах соціалістичної співдружності, а з іншого боку, широко використовують величезні масиви сучасних наукових знань, що є здобутками досліджень, які наприкінці ХХ ст. та на початку ХХІ ст. виконуються у багатьох розвинених західних країнах.

Фундатором і визнаним лідером знаної не лише в Україні, а й далеко за її межами наукової школи, яка досліджує проблематику згаданих сфер, є доктор педагогічних наук, професор, академік Української академії наук Володимир Платонов. Результати його дослідницької діяльності всебічно висвітлено у 400 опублікованих працях, основні з яких добре відомі вітчизняним та зарубіжним фахівцям спорту і спортивної науки. Він є автором понад 30 наукових монографій та підручників, чимало з яких було видано не тільки в нашій державі, а й в Італії, Іспанії, Китаї, Польщі, Японії, Росії, Бразилії, Румунії, Аргентині, Тунісі, Колумбії та інших країнах.

Серед праць Володимира Платонова, що вийшли в світ у незалежній Україні, можна відмітити такі, як «Двигательная активность спортсменов» (1992), «Тренировка пловцов высокого класса» (1994), «Фізична підготовка спортсмена» (1995), «Спортсмен в различных климато-географических условиях» (1996), «Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте» (1997), «Плавание» (2000), «Допинг и эргогенные средства в спорте» (2003); «Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения»

(2004), «Допинг в спорте и проблемы фармакологического обеспечения подготовки спортсменов» (2010), «Спортивное плавание: путь к успеху» (у двох книгах – 2011 і 2012), «Периодизация спортивной тренировки. Общая теория и практическое применение» (2013) та інші.

У 1990 р. наукові досягнення Володимира Платонова у згаданих та суміжних сферах було відзначено почесним званням заслуженого діяча науки і техніки України, а у 1999 р. – Державною премією України в галузі науки і техніки.

Серед його учнів – понад 60 кандидатів та 20 докторів наук.

Очолюючи вищий навчальний заклад, Володимир Платонов у 1993 р. ініціював створення (на базі проблемної науково-дослідної лабораторії високих тренувальних навантажень, яка протягом тривалого часу плідно функціонувала в КДІФК) Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту, а у 2004 р. – науково-дослідного інституту Національного університету фізичного виховання і спорту України.

На початку 1990-х років Володимир Платонов став ініціатором регулярного проведення представницьких міжнародних наукових конгресів «Сучасний олімпійський спорт», що згодом децю змінили назву – «Олімпійський спорт і спорт для всіх». Ці конгреси відбуваються в різних країнах Європи та Азії, а участь у них беруть відомі вчені та провідні фахівці-практики з багатьох країн різних континентів. Восени 2015 р. пройде вже дев'ятнадцятий міжнародний науковий конгрес «Олімпійський спорт і спорт для всіх», який цього разу працюватиме у столиці Вірменії – Єревані.

У вищому навчальному закладі всебічно розвивається співробітництво в науково-дослідній роботі та у підготовці наукових і науково-педа-

Заслужений діяч науки і техніки України, доктор педагогічних наук, професор В. Платонов, заслуги якого у розвитку олімпійського спорту і спортивної науки МОК у 2001 р. відзначив Олімпійським орденом

гогічних кадрів із зарубіжними вищими навчальними закладами, які працюють у сфері фізичного виховання і спорту в різних країнах, – зокрема, в Польщі (Варшава, Гданськ), Китаї (Пекін, Ухань) та багатьох інших.

У 2002 р. Володимир Платонов ініціював створення відділення фізичної культури і спорту Української академії наук (УАН), дійсним членом (академіком) якої він є з 1992 р. (на той час вона називалася Українською академією наук національного прогресу – УАННП).

Із 2007 р. з ініціативи Володимира Платонова щорічно проводяться конференції «Молодь і олімпійський рух».

Щодо впровадження у практику спорту вищих досягнень результатів здійснюваних у згаданих сферах фундаментальних і прикладних наукових досліджень, то варто зазначити, що професор Платонов очолював авторський колектив, який розробляв концепцію підготовки спортсменів України до Ігор XXIX Олімпіади 2008 р. в Пекіні та до Ігор XXX Олімпіади 2012 р. в Лондоні; протягом 2005–2011 рр. був головою науково-координаційної ради з фізичної культури і спорту Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту (нині – Міністерство молоді та спорту України), а з 2007 р. є керівником комплексу з науково-методичного забезпечення підготовки спортсменів України до Олімпійських ігор.

У 2010 і 2013 рр. Володимир Платонов ставав переможцем всеукраїнських конкурсів на кращу наукову роботу в галузі олімпійського спорту, які проводить Національний олімпійський комітет України.

Професор Платонов є головою спеціалізованої вченої ради НУФВСУ, яка розглядає і приймає до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук та доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю «Олімпійський та професійний спорт».

Із 2013 р. Володимир Платонов є головним редактором міжнародного науково-теоретичного журналу «Наука в олимпийском спорте», співзасновником якого є НУФВСУ і НОК України.

Широке визнання наукових досягнень Володимира Платонова ілюструється ще й тим, що він є почесним доктором ряду провідних університетів та академій фізичного виховання і спорту в різних країнах – зокрема, у Болгарії (Софія), Венесуелі (Каракас), Казахстані (Алмати), Китаї (Пекін, Шанхай), Молдові (Кишинів), Монголії (Улан-Батор), Польщі (Варшава, Гданськ), Росії (Москва), Румунії (Бухарест), Таджикистані (Душанбе), Узбекистані (Ташкент).

Багато досвідчених фахівців, котрі, як і Володимир Платонов, працюючи у Київському державному інституті фізичної культури в період існування СРСР, педагогічну діяльність гармонійно поєднували з науковою роботою тієї чи іншої спрямованості, і після того як Україна здобула державну незалежність, успішно продовжили та розвинули свої фундаментальні й прикладні дослідження у 1990-х роках, а багато – й у XXI ст.

У 1990-ті роки продовжував свою наукову діяльність в університеті – перш за все з проблем спортивного відбору – доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Вадим Запорожанов, поєднуючи дослідження з викладацькою працею (на кафедрі теорії спорту, згодом – на кафедрі олімпійського і професійного спорту) та з організаційною роботою (1988–1994 рр. – на посаді проректора з наукової роботи).

Діяльність центру спортивного відбору була пов'язана із розробкою актуальних наукових тем, спрямованих на вирішення проблем комплексного контролю в спорті, відбору перспективних спортсменів на різних етапах багаторічного удосконалення та питань управління в процесі спортивної підготовки.

Особливістю розробленої в цьому центрі комплексної системи була її спрямованість на виявлення з числа спортсменів, які належать до категорії резерву (навчаються в училищах олімпійського резерву, в школах-інтернатах спортивного профілю тощо), найбільш талановитих, здатних у перспективі досягти результатів міжнародного рівня. З огляду на такі завдання

програму тестувань було жорстко адаптовано до специфіки групи циклічних видів спорту і до специфіки кожного виду спорту зокрема.

Результати цих прикладних дослідницьких робіт науково-практичного спрямування знайшли відображення в монографіях і підручниках Вадима Запорожанова, Володимира Платонова та в численних публікаціях співробітників центру спортивного відбору Олександра Кузьміна, Володимира Дяченка, Оксани Шинкарук та інших.

На матеріалах досліджень, здійснених у центрі спортивного відбору, було підготовлено і захищено ряд кандидатських дисертацій: Іриною Золотаревською – у ковзанярському спорті, Оксаною Шинкарук – у веслуванні на байдарках і каное, Сергієм Воропаєм – у велосипедному спорті, Тетяною Рябініною – в легкій атлетиці, Іриною Гапон – у плаванні тощо.

У 1993 р. вийшли в світ такі праці професора Запорожанова, як «Легкоатлетический бег» і «Управление в тренировочном процессе».

Із 1995 р. Вадим Запорожанов став працювати у Польщі – на посаді професора Академії фізичного виховання і спорту в Гданську.

Були плідними 1990-ті роки і для відомого фахівця гандболу – завідувача кафедри спортивних ігор університету професора Леоніда Латишкевича, який гармонійно поєднував науково-методичну, педагогічну й організаційну діяльність. Його роботу у цих сферах було у 2000 р. відзначено почесним званням заслуженого працівника народної освіти України.

Проблеми спортивного відбору – один з основних напрямів дослідницької діяльності доктора педагогічних наук, професора Леоніда Волкова. Ці дослідження він продовжив і тоді, коли після багатьох років роботи на кафедрі легкої атлетики КДІФК (1980–1990) перейшов до Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, де працює професором кафедри теорії і методики фізичного виховання.

Не зважаючи на ці обставини, професор Леонід Волков не перериває творчих зв'язків з На-

ціональним університетом фізичного виховання і спорту України, де були успішно захищені підготовлені під його керівництвом кандидатські дисертації. Серед них можна назвати дисертаційні роботи на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту таких відомих українських спортсменів, як Віталій Кличко («Методика вивчення здібностей боксерів у системі багатоетапного спортивного відбору» – 2000 р.) і Володимир Кличко («Педагогічний контроль у системі базової підготовки кваліфікованих боксерів» – 2001 р.). Результати його власних наукових досліджень знайшли відображення у ряді праць, виданих у 1990-ті роки і на початку XXI ст., серед яких варто назвати такі, як «Теория спортивного отбора: способности, одаренность, талант» (1997), «Спортивная подготовка детей и подростков» (1998), «Теория и методика детского и юношеского спорта» (2002) тощо.

Основні напрями досліджень, здійснюваних доктором педагогічних наук, професором Костянтином Сахновським, були пов'язані з вивченням ряду актуальних питань побудови багаторічної підготовки спортсменів, спортивного відбору та науково-методичного забезпечення підготовки спортсменів високого класу. Під керівництвом Костянтина Сахновського та за його безпосередньої участі було розроблено 15 навчальних програм з різних видів спорту для ДЮСШ (дитячо-юнацьких спортивних шкіл), ДЮСШОР (дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву) та ШВСМ (шкіл вищої спортивної майстерності). Свої наукові дослідження, здійснювані в університеті на кафедрі олімпійського та професійного спорту (1984–1994), Костянтин Сахновський продовжив й розвинув згодом, коли перейшов до Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту, де працював спочатку керівником однієї з лабораторій (1998–2000), а потім директором (2000–2002), після чого виїхав до Польщі, де працював на посаді професора Академії фізичного виховання у Катовіце.

Доктор наук з фізичного виховання і спорту (з 2006 р.), професор Юрій Шкретій у 1969 р.

*Доктор педагогічних наук, професор
Леонід Волков*

*Доктор педагогічних наук, професор
Костянтин Сахновський*

*Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, заслужений працівник народної освіти України
Юрій Шкрєбтій*

*Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, заслужений працівник фізичної культури і спорту України
Оксана Шинкарук*

закінчив Київський державний інститут фізичної культури, з 1972 р. й донині працює у цьому вищому навчальному закладі, пройшовши шлях від викладача кафедри плавання до проректора з навчально-методичної роботи, а згодом – завідувача кафедри водних видів спорту. Протягом майже двадцяти років Юрій Шкрєбтій очолював науково-методичну комісію з фізичного виховання і спорту науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України, став одним з ініціаторів реформування вітчизняної системи вищої освіти у сфері фізичної культури і спорту. Він зробив багато і для розвитку наукової та практичної організаційної діяльності з розробки тематики Зведеного плану науково-дослідних робіт у галузі фізичного виховання і спорту на 2011–2015 рр. Професор Шкрєбтій – керівник такого напрямку наукових досліджень, як «Історичні, гуманітарні, організаційні, правові, соціально-економічні та програмно-нормативні основи розвитку фізичної культури і спорту». Є автором близько 120 наукових і науково-методичних праць, серед яких «Управление реакциями адаптации спортсменов высокой квалификации в ударных микроциклах» (1992), «Внетренировочные и внесоревновательные факторы в системе подготовки пловцов» (2001), «Основы построения микроциклов при многократных занятиях в течение дня» (2001), «Організаційне і програм-

но-нормативне забезпечення олімпійської підготовки» (2006), «Управління тренувальними і змагальними навантаженнями спортсменів високого класу» (2006), «Реалізація здорового способу життя» (2007), «Фізичне виховання в системі освіти України» (2011), «Система підвищення кваліфікації тренерів збірних команд з олімпійських видів спорту» (2013) тощо. Юрій Шкрєбтій також є головним редактором науково-теоретичного журналу «Теорія і методика фізичного виховання і спорту».

У 1998 р. професору Шкрєбтію було присвоєно почесне звання заслуженого працівника народної освіти України. З 2004 р. він є дійсним членом (академіком) Української академії наук (відділення фізичної культури і спорту).

Наукова діяльність Оксани Шинкарук у Київському державному інституті фізичної культури спершу була пов'язана (1987–1993 рр.) з центром спортивного відбору, що функціонував у проблемній науково-дослідній лабораторії високих тренувальних навантажень, де вона вела дослідження, спрямовані на удосконалення теорії і методики відбору спортсменів, що, втілюючись у підготовленій нею і захищеній в 1993 р. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Критерії відбору перспективних спортсменів у веслуванні на байдарках на етапі спеціалізованої базової підготовки».

Подальша педагогічна і наукова діяльність Оксани Шинкарук проходила (з 1993 по 2002 рр.) на кафедрі олімпійського і професійного спорту Українського державного університету фізичного виховання і спорту, де вона працювала старшим викладачем, згодом доцентом, й одночасно очолювала комплексну наукову групу з веслування на байдарках і каное (1998–2000) та була завідувачем відділу докторантури й аспірантури (1997–2000).

Із 2003 р. професор Оксана Шинкарук працює на кафедрі теорії і методики спортивної підготовки і резервних можливостей спортсменів НУФВСУ. Здійснені нею дослідження, які у 2009 р. були відзначені премією НОК України в номінації «Найкращий цикл наукових публікацій року», знайшли відображення загалом у близько 200 наукових та науково-методичних працях та у підготовленій і успішно захищеній у 2012 р. докторській дисертації «Відбір спортсменів і орієнтація їх підготовки в процесі багаторічного вдосконалення (на матеріалі олімпійських видів спорту)». Із 2005 р. вона працює на посаді директора науково-дослідного інституту НУФВСУ, в якому під її керівництвом та при безпосередній участі здійснюються дослідження, спрямовані на науково-методичне, медико-біологічне та інформаційне забезпечення підготовки збірних команд України з різних олімпійських видів спорту (докладніше про діяльність цього науково-дослідного закладу йтиметься в одному з наступних розділів, присвячених структурним підрозділам НУФВСУ).

Починаючи з 2007 р. Оксана Шинкарук очолює комплексну наукову групу, яка здійснює науково-методичне забезпечення підготовки збірної команди України з веслування на байдарках і каное. У 2009 р. за досягнення в роботі з підготовки українських спортсменів до Ігор XXIX Олімпіади (2008) у Пекіні їй було присвоєно почесне звання заслуженого працівника фізичної культури і спорту України. Вона є членом-кореспондентом Української академії наук (відділення фізичної культури і спорту), членом комісії з олімпійської

освіти і культури, комісії з підвищення кваліфікації тренерського складу та стратегії олімпійської підготовки НОК України, а також входить до складу створеної в грудні 2014 р. секції фізичної культури і спорту відділення вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

З 2014 р. професор Шинкарук – голова експертної ради з питань проведення експертизи дисертаційних робіт з фізичного виховання і спорту.

Наукові розробки з проблематики спортивного відбору та орієнтації підготовки спортсменів дозволили доктору наук з фізичного виховання і спорту, професору Оксані Шинкарук згуртувати навколо себе групу молодих дослідників – аспірантів та магістрантів, визначити на тривалі терміни пріоритетні напрями досліджень, результати яких реалізуються у весловому спорті, фехтуванні, легкій атлетиці, художній гімнастиці, важкій атлетиці, спортивних іграх.

Подальшому розвитку в НУФВСУ наукового напрямку у спортивному відборі сприяло отримання від Міністерства освіти і науки України гранту на виконання наукових досліджень і розробок за держбюджетні кошти у 2012 р. (на два роки) за темою «Формування системи багаторічного відбору і орієнтації спортсменів» та у 2015 р. (на два роки) за темою «Технологія відбору та орієнтації спортсменів-початківців у різних видах спорту».

У 1990-ті роки та на початку XXI ст. в університеті продовжував плідно працювати відомий фахівець у галузі біомеханіки, доктор біологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Анатолій Лапугін. За особистою участю цього вченого та під його керівництвом на кафедрі кінезіології розвивалися фундаментальні й прикладні біомеханічні дослідження з урахуванням специфіки тих чи інших видів спорту. У цих наукових роботах брали активну участь такі фахівці кафедри, як Володимир Гамалій (орієнтація досліджень – легка атлетика), Анатолій Тесленко (велосипедний спорт), Тамара Хабінець (лижний спорт), Олександр Архипов (спортивна гімнасти-

За успішну розробку та реалізацію програми гравітаційної підготовки першого космонавта незалежної України Л. Каденюка до польоту на американському космічному кораблі «Колумбія», здійсненому в 1997 р., Національне космічне агентство України та Федерація космонавтики України в квітні 1998 р. нагородили доктора біологічних наук, професора А. Лапутіна (крайній праворуч) медаллю імені Юрія Кондратюка. Вручення нагороди відбулося на засіданні вченої ради Національного університету фізичного виховання і спорту України; на знімку (від лівої): ректор НУФВСУ В. Платонов, голова Держкомспорту України І. Федоренко, космонавт Л. Каденюк, президент Федерації космонавтики А. Завалішин

ка), Микола Носко (волейбол), Валентин Ляпін, Захар Чочарай, Олександр Македон (боротьба вільна), Віталій Кашуба (стрільба кульова), Віктор Смирнов, Юрій Юхно, Іван Закорко (дзюдо), Валерій Плисько, Валентин Крутов (військово-прикладні види єдиноборств), Юрій Литвиненко (шорт-трек), Віталій Усиченко (бодибілдинг), Марія Гордєєва (синхронне плавання) та інші.

Результати біомеханічних досліджень, проведених Анатолієм Лапутіним та його учнями – співробітниками очолюваної ним кафедри, не лише дали змогу додати багато нового й корисного до технічних аспектів підготовки спортсменів, розробити оригінальне спортивне спорядження і спортивний одяг, а й знайшли практичне застосування в удосконаленні гравітаційної підготовки космонавтів, за що професора Лапутіна у 1990 р. було нагороджено золотою медаллю імені Мстислава Келдиша.

У 1990-х роках Анатолій Лапутін продовжив розвиток своїх наукових розвідок із формування й удосконалення рухової функції людини, що знайшло відображення у монографії «Гравітаційна тренінг», яка вийшла в світ у 1999 р.

Із 1995 по 1997 рр. професор Лапутін брав участь у спільному українсько-американському космічному проєкті – як керівник програми гравітаційної підготовки українських кандидатів

на політ у складі екіпажу американського космічного корабля багаторазового використання «Колумбія» – зокрема, Леоніда Каденюка, який став першим космонавтом незалежної України, здійснивши свій космічний політ у 1997 р. Заслуги вченого у розробці й практичній реалізації згаданої програми гравітаційної підготовки космонавта в 1998 р. були відзначені Національним космічним агентством України і Федерацією космонавтики України, які нагородили професора Анатолія Лапутіна медаллю імені Юрія Кондратюка. У 1997 р. Анатолію Лапутіну було присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки і техніки України. Він опублікував понад 200 наукових праць, серед них «Біомеханіка спорту» (2001), «Технічні винаходи у фізичному вихованні» (2007), має понад 20 патентів та авторських свідоцтв на винаходи, підготував чотирьох докторів наук і 36 кандидатів наук.

У 1990-ті роки професор кафедри спортивних видів гімнастики й (у 1994–1998 рр.) проректор університету з наукової роботи, доктор педагогічних наук Віктор Болобан свою викладацьку й організаційну діяльність в університеті поєднував з фундаментальними і прикладними науковими дослідженнями, орієнтованими на розробку проблематики статодинамічної стійкості спортсменів та інших їхніх координацій-

них здібностей. У 1998–2000 рр. він працював директором Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту. Серед праць Віктора Болобана можна назвати, наприклад, видану в 2000 р. книгу «Стабілографія: досягнення и перспективи». У тому самому році він був удостоєний почесного звання заслуженого діяча науки і техніки України.

Протягом 2000–2010 рр. професор Віктор Болобан працював у Польщі, спочатку (2000–2008) на факультеті фізичного виховання Академії фізичного виховання і спорту імені Юзефа Пілсудського, розташованому у місті Бяла Подляска, а згодом (2008–2010) – у Варшаві на кафедрі гімнастики Інституту спорту Академії фізичного виховання імені Юзефа Пілсудського.

У 2010 р. Віктор Болобан повернувся в Київ і працює у НУФВСУ на посаді професора кафедри спортивних видів гімнастики, а також веде дослідження як головний науковий співробітник лабораторії біомеханічних технологій у фізичному вихованні й олімпійському спорті науково-дослідного інституту Національного університету фізичного виховання і спорту України. Він є дійсним членом Балтійської педагогічної академії наук і дійсним членом міжнародної асоціації «Спортивна моторика». Серед 300 наукових і науково-методичних праць, автором яких є Віктор Болобан, окрім уже згадуваних, відзначимо також його монографії «Регуляція позы тела спортсмена» (2013) та «Макрометодика обучения спортивным упражнениям» (2014).

Віктор Болобан підготував трьох докторів наук і 14 кандидатів наук, серед яких не лише українські науковці, а й фахівці з інших країн: Угорщини, Кіпру, Польщі, Венесуели, Румунії.

Упродовж тривалого періоду професор Болобан, входячи до складу комплексних наукових груп, брав активну участь у науково-методичному забезпеченні підготовки провідних українських і польських спортсменів до Ігор Олімпіад і чемпіонатів світу зі спортивної гімнастики, спортивної акробатики, стрибків у воду, стрибків на батуті.

На кафедрі кінезіології університету під керівництвом Анатолія Лапутіна та його учня Віталія Кашуби з середини 1990-х років почав розвиватися новий науковий напрям – дослідження динаміки змін просторової орієнтації тіла в онтогенезі. Ці наукові роботи дозволили Віталію Кашубі вперше теоретично сформулювати й експериментально обґрунтувати концепцію профілактики біогеометричного профілю постави школярів, побудувати методологію управління цим процесом із урахуванням індивідуальних особливостей моторики дітей, розробити технологію виміру й аналізу постави школярів з використанням для цього відеокomp'ютерної системи й опрацювати методику її застосування у фізичному вихованні.

Результати цих досліджень були узагальнені Віталієм Кашубою у захищеній ним у 2003 р. дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту та у монографіях «Биомеханика осанки» (2003), яка була відзначена у 2004 р. Державним комітетом України з питань фізичної культури і спорту як краща науково-дослідна та науково-методична робота з фізичної культури та спорту, і «Профилактика и коррекция нарушений пространственной организации тела человека в процессе адаптивного физического воспитания» (2008). У 2009 р. Віталію Кашубі було присвоєно почесне звання заслуженого працівника фізичної культури і спорту України.

Дослідження з проблематики просторової організації тіла людини в процесі фізичного виховання дозволили професору Кашубі згуртувати навколо себе групу аспірантів, а результати їхнього наукового пошуку згодом знайшли відображення у захищених вісімнадцятьма науковцями дисертаційних роботах.

Враховуючи інтенсивний розвиток інформаційних технологій, Віталієм Кашубою на початку 2000-х років було започатковано новий напрям наукових досліджень: застосування інформаційно-комунікаційних технологій у галузі фізичної культури і спорту. Під керівництвом цього вче-

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

1. Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, заслужений працівник фізичної культури і спорту України Віталій Кашуба
2. Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, заслужений тренер Української РСР Володимир Дрюков, який на початку 1990-х років очолював у КДДФК кафедру фехтування, сучасного п'ятиборства та стрілецького спорту, а нині є директором Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту
3. Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, заслужений працівник фізичної культури і спорту України Геннадій Лісенчук
4. Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор Володимир Бобровник
5. Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор Валентин Олешко
6. Доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Марія Булатова
7. Президент Національного олімпійського комітету України, член виконкому МОК Сергій Бубка підготував і у березні 2014 р. захистив у спеціалізованій вченій раді НУФВСУ дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту «Олімпійський спорт: давньогрецька спадщина та сучасний стан»
8. Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, заслужений діяч науки і техніки України Тетяна Круцевич
9. Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, заслужений працівник фізичної культури і спорту України Мирослав Дутчак
10. Доктор медичних наук, професор Олександр Радзієвський
11. Доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Лариса Шахліна
12. Доктор медичних наук, професор, академік Нью-Йоркської академії наук, заслужений діяч науки і техніки Української РСР Віталій Левенець

ного було теоретично обґрунтовано та розроблено гіпермедійне інформаційне середовище навчання, спрямоване на управління навчальним процесом з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, розроблені інтерактивні комплекси на основі мультимедійних технологій, освітній веб-портал як структурований каталог освітніх ресурсів.

Із 2010 р. Віталій Кашуба є головою спеціалізованої вченої ради НУФВСУ, яка розглядає й приймає до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук та доктора наук з фізичного виховання і спорту за такими спеціальностями: «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» і «Фізична реабілітація». Результати його наукових досліджень відображені у 225 наукових та науково-методичних працях.

Віталій Кашуба – член-кореспондент Української академії наук (відділення фізичної культури і спорту), він входить до складу створеної у грудні 2014 р. секції фізичної культури і спорту відділення вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

У 2004 р. в університеті було відкрито науково-дослідний інститут, до структурних підрозділів якого входить лабораторія біомеханічних технологій у фізичному вихованні та спорті. В цій лабораторії фахівці під керівництвом одного з учнів Анатолія Лапутіна – професора Володимира Гамалія – об'єднали зусилля в розробці та обґрунтуванні методичних основ цільового програмування процесу удосконалення технічної майстерності спортсменів, дослідження біомеханічних закономірностей їхніх рухових дій у різних видах спорту, удосконаленні технічної майстерності спортсменів на основі відеокомп'ютерного та імітаційного біомеханічного моделювання, розробці індивідуальних раціональних зразків техніки рухових дій в окремих видах спорту та розробці інноваційних біомеханічних ергогенних засобів, які застосовуються в спорті.

Активному продовженню розвитку цього наукового напрямку удосконалення технічної май-

стерності спортсменів у різних видах спорту сприяло отримання гранту Міністерства освіти і науки України на виконання наукових досліджень і розробок за держбюджетні кошти у 2012 р. – «Вдосконалення засобів технічної і тактичної підготовки кваліфікованих спортсменів з використанням сучасних технологій вимірювання, аналізу та моделювання рухів» та у 2014 р. – «Технічна підготовка кваліфікованих спортсменів на основі моделювання раціональної рухової структури спортивних вправ».

У 2013 р. Володимир Гамалій підготував монографію «Теоретико-методические основы моделирования техники двигательных действий в спорте», в якій представлено результати багаторічних досліджень проблеми удосконалення технічної майстерності спортсменів у різних видах спорту.

Науково-дослідна, педагогічна і тренерська робота тісно поєднуються в діяльності Володимира Дрюкова. У Київському державному інституті фізичної культури він (майстер спорту міжнародного класу з сучасного п'ятиборства) протягом 1979–1993 рр. на кафедрі фехтування, сучасного п'ятиборства і стрілецького спорту пройшов шлях від викладача до завідувача кафедри. Після двох закордонних відряджень – тренером-експертом в Індії (1993–1996) та в Ірані (1998–1999) – працював у Державному науково-дослідному інституті фізичної культури і спорту старшим науковим співробітником, ученим секретарем, заступником директора. Наприкінці грудня 2002 р. Володимир Дрюков на засіданні спеціалізованої вченої ради Національного університету фізичного виховання і спорту України успішно захистив докторську дисертацію і на початку 2003 р. став доктором наук з фізичного виховання і спорту. У тому самому році його було призначено директором ДНДІФКС, і діяльністю якого він керує й донині. Очолюваний ним ДНДІФКС співпрацює за різними науковими напрямами з НУФВСУ – на основі укладеної між ними угоди про співробітництво.

Із 2004 р. професор Володимир Дрюков – член-кореспондент Української академії наук (відділення фізичної культури і спорту).

Педагогічна і науково-дослідна та інші складові функціонування у вищому навчальному закладі кафедри футболу в 1990-ті роки і у XXI ст. багато в чому були пов'язані з діяльністю Геннадія Лісенчука як очільника цього підрозділу (1992–2008) і згодом – на посаді професора згаданої кафедри. Він є автором більше 70 наукових і методичних праць, серед яких монографія «Управление подготовкой футболистов» (2003), а також одним із співавторів навчального посібника для ВНЗ «Футбол» (1997), посібника для спортсменів і тренерів «Футбол» (2005), посібника для школярів і вчителів загальноосвітніх шкіл «Футбол у школі» (2011).

Викладацьку, організаційну і наукову роботу учений протягом ряду років гармонійно поєднував з тренерською діяльністю – як головний тренер національної, молодіжної та студентської команд України з міні-футболу (футзалу), які під його керівництвом неодноразово успішно виступали у міжнародних змаганнях, результатом чого було присвоєння Геннадію Лісенчуку звання заслуженого тренера України (1996) і почесного звання заслуженого працівника фізичної культури і спорту України (1999).

Наукові ідеї та науково-методичні розробки професора Геннадія Лісенчука знайшли відображення у дисертаційній роботі «Теоретико-методичні основи керування підготовкою футболістів», після захисту якої у 2004 р. йому було присвоєно науковий ступінь доктора наук з фізичного виховання і спорту. В тому самому році Геннадій Лісенчук став членом-кореспондентом Української академії наук (відділення фізичної культури і спорту).

Із 1990 р. працює у Національному університеті фізичного виховання і спорту України Андрій Дяченко. Спочатку він протягом чотирьох років був старшим науковим співробітником центру спортивного відбору, у подальшому пройшов шлях від старшого викладача кафедри водних видів спорту до професора кафедри тео-

рії і методики спортивної підготовки і резервних можливостей спортсменів. У вересні 2014 р. його було призначено завідувачем цієї кафедри.

Він як керівник комплексної наукової групи з 1997 р. брав участь у науково-методичному забезпеченні підготовки збірних команд України з веслового спорту. Наукові дослідження і науково-практичні розробки Андрія Дяченка були спрямовані на пошук засобів оцінки резервних можливостей спортсменів та шляхів їх практичної реалізації, на удосконалення системи моніторингу тренувального процесу тощо.

Андрій Дяченко підготував і у 2006 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту «Система підвищення спеціальної витривалості кваліфікованих спортсменів в академічному веслуванні». Він є автором понад 70 наукових і науково-методичних праць, серед яких монографія «Спеціальна витривалість кваліфікованих спортсменів в академічному веслуванні» (2004), «Совершенствование средств тренировки, направленных на восстановление и стимулирование работоспособности в современном пятиборье» (2009), «Аэробная производительность, ее значение и факторы совершенствования у квалифицированных спортсменов в спортивных танцах» (2010), «Проявления специального функционального потенциала квалифицированных спортсменов в академической гребле с различным типом физиологической реактивности» (2010), «Реализация аэробного потенциала в процессе развития специальной выносливости квалифицированных спортсменов в циклических видах спорта» (2010), «Компоненты витривалости в структуре функциональной подготовленности кваліфікованих спортсменів» (2012), «Оценка эффективности тренировочных средств в боксе на основании оптимизации соотношения «доза–эффект» воздействий» (2013) тощо. Праці професора Андрія Дяченка були опубліковані не лише в Україні, а й у Польщі, Хорватії, Греції та інших країнах.

Із кафедрою легкої атлетики вищого навчального закладу пов'язана педагогічна, на-

укова, організаційна і тренерська діяльність Володимира Бобровника, котрий пройшов шлях від старшого викладача до завідувача згаданої кафедри, яку він очолює з 2000 р. За його безпосередньою участю формуються нові підходи до удосконалення технічної майстерності висококваліфікованих спортсменів у легкій атлетиці, розробляються комп'ютерні програми та моделі змагальної діяльності, опрацьовуються і впроваджуються в практику сучасні методи аналізу спортивної техніки легкоатлетів.

Результати своїх наукових досліджень і методичних розробок професор Володимир Бобровник успішно втілював у підготовці ряду провідних українських легкоатлетів, за що йому в 1996 р. було присвоєно звання заслуженого тренера України. У 2007 р. він підготував і захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту «Формирование технического мастерства легкоатлетов – прыгунов в высоту высокой квалификации в системе спортивной подготовки». Він є автором багатьох наукових статей, які виходили у спеціалізованих журналах.

Педагогічна, наукова і тренерська діяльність доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора Юрія Павленка протягом 35 років тим чи іншим чином пов'язана з вищим навчальним закладом, який він закінчив у 1982 р. За роки роботи він пройшов шлях від викладача до професора кафедри історії спортивного та олімпійського руху Національного університету фізичного виховання і спорту України та заступника директора Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту з науково-методичного забезпечення підготовки збірних команд України.

Маючи звання майстра спорту з сучасного п'ятиборства, Юрій Павленко як тренер займається підготовкою спортсменів-п'ятиборців й одночасно очолює (з 2007 р.) комплексну наукову групу при збірній команді України із сучасного п'ятиборства. Він є автором і співавтором понад 160 наукових та методичних праць із питань

підготовки спортсменів в олімпійському спорті. У 2009 р. його роботи були відзначені премією Національного олімпійського комітету України в номінації «Найкращий цикл наукових публікацій року». У 2012 р. Юрій Павленко успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту на тему «Організаційно-методологічні основи формування підготовки національних команд до Олімпійських ігор».

Закінчивши на початку 1990-х років Київський державний інститут фізичної культури й пропрацювавши кілька років на посаді директора у дитячо-юнацькій спортивній школі Житомирської обласної ради фізкультурно-спортивного товариства «Колос», Олена Козлова, прагнучи набувати нові теоретичні знання й поєднувати їх зі спортивною практикою, вступила до Вищої школи тренерів Українського державного університету фізичного виховання і спорту, а після її закінчення – до аспірантури (в 1996 р.). У своїх дослідженнях вона займалася розробкою проблематики, пов'язаної з побудовою спортивного тренування кваліфікованих легкоатлетів-стрибунів на етапі їх безпосередньої підготовки до основних змагань сезону. З 2000 р. Олена Козлова почала поєднувати наукову діяльність з педагогічною роботою на кафедрі легкої атлетики Національного університету фізичного виховання і спорту України. У 2001 р. вона на матеріалах згаданих вище досліджень захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту.

Подальший науковий пошук у дослідженнях, здійснюваних Оленою Козловою, був спрямований на вивчення проблем, пов'язаних із підготовкою легкоатлетів високої кваліфікації в умовах професіоналізації виду спорту та з урахуванням змін, які відбулися в сучасній легкій атлетиці. Результати цих досліджень знайшли відображення у виданій в 2012 р. монографії «Підготовка спортсменів високої кваліфікації в умовах професіоналізації легкої атлетики», згодом – у підготовленій і захищеній у

2013 р. дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту на тему «Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів високої кваліфікації в умовах професіоналізації (на прикладі легкої атлетики)». Нині Олена Козлова, яка є автором понад 100 наукових і науково-методичних праць, продовжує поєднувати дослідницьку діяльність із педагогічною роботою професора кафедри легкої атлетики, зимових видів та велосипедного спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Наукова і педагогічна діяльність Валентина Олешка розпочалася у другій половині 1970-х років, коли він у 1976 р. закінчив Київський державний інститут фізичної культури, а у 1979 р. – аспірантуру КДІФК. Після цього у 1982 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук і продовжив працювати у ВНЗ – викладачем, старшим викладачем, доцентом – на кафедрі силових видів спорту, протягом 1989–1994 рр. очолював кафедру важкої атлетики, працював на кафедрі силових видів спорту та фехтування – доцентом, надалі професором (2002–2011), а згодом (і до сьогодні) – професором створеної у НУФВСУ в 2011 р. кафедри спортивних єдиноборств та силових видів спорту.

Накопичені теоретичні знання, чималий практичний досвід і дослідницький потенціал втілилися також у діяльності професора Олешка на чолі науково-методичної комісії Федерації важкої атлетики України та комплексної наукової групи, яка здійснює науково-методичне забезпечення підготовки збірної команди України з важкої атлетики. В 2005 р. він закінчив докторантуру НУФВСУ. Валентин Олешко є автором понад 100 наукових і методичних праць, серед яких «Управление тренировочным процессом тяжелоатлетов» (1982), підручник для ВНЗ «Силові види спорту» (1999), навчальні посібники «Атлетизм» (2007) і «Підготовка спортсменів у силових видах спорту» (2011), монографія «Моделювання, відбір та орієнтація підготовки спортсменів у силових видах спорту» (2013).

У травні 2014 р. професор Валентин Олешко захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту «Моделювання, відбір та орієнтація в системі підготовки спортсменів (на матеріалі силових видів спорту)». Він плідно поєднує дослідницьку і педагогічну діяльність у НУФВСУ на кафедрі спортивних єдиноборств та силових видів спорту.

Наприкінці березня 2015 р. кандидат педагогічних наук, доцент Валерій Ніколаєнко, який двічі очолював кафедру футболу НУФВСУ (з 2008 по 2011 рр. та з грудня 2014 р. й до сьогодні) і у своїй діяльності ефективно поєднує педагогічну та організаційну роботу із ґрунтовними прикладними дослідженнями, успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за темою «Система багаторічної підготовки футболістів до досягнення вищої спортивної майстерності».

* * *

Важливе місце в науковій роботі, здійснюваній у Національному університеті фізичного виховання і спорту України, займає той напрям фундаментальних та прикладних досліджень, в якому у єдиній скоординованій системі щільно поєднуються олімпійські дослідження й олімпійська освіта.

Варто особливо наголосити на тому, що, на відміну від роботи в період існування СРСР, наукові дослідження часів незалежної України, спрямовані у КДІФК (УДУФВС, НУФВСУ) на всебічне вивчення історії Олімпійських ігор, розвитку олімпійського руху й олімпійського спорту та їх сучасної проблематики, є більш об'єктивними й позбавлені зайвого ідеологічного забарвлення, що було властиво радянському періоду функціонування вітчизняної науки у цій сфері. Цьому сприяла й самостійна стратегія Національного олімпійського комітету України – від його створення на початку 1990-х років і до наших днів. (До речі, про успішність цієї діяльності свідчить те, що за підсумками 1993 р. Міжнародним олім-

пійським комітетом НОК України було визнано найкращим у світі).

У Київському вищому навчальному закладі фізичного виховання і спорту, результати фундаментальних та прикладних наукових досліджень із різних складових олімпійської тематики завжди поповнювали і поповнюють ті масиви відповідних знань, які знаходять своє використання у навчальному процесі.

Це втілювалося у створенні в КДІФК з ініціативи Володимира Платонова першої в світі у вищих навчальних закладах такого профілю кафедри олімпійського і професійного спорту й у підготовці та виданні першого в світі підручника «Олимпийский спорт» (у двох томах, перший побачив світ у 1994 р., другий – у 1997 р.). Авторами цього підручника є професор Володимир Платонов (Київ) і професор Сергій Гуськов (Москва), випущений він видавництвом «Олімпійська література».

Варто зазначити, що підготовка та видання цього підручника (спочатку російською мовою, а згодом – англійською) було схвалено та всіляко підтримано – як організаційно, так і фінансово – керівництвом Міжнародного олімпійського комітету. МОК надав у розпорядження авторів можливість ознайомитися з різноманітними історичними та іншими матеріалами, що зберігаються в архівах та бібліотеці Міжнародного олімпійського комітету, а також в Олімпійському музеї у Лозанні.

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч не лише підтримав ініціативи і зусилля, докладені до видання згаданого підручника, а й особисто взяв участь у презентації першого тому під час ювілейного Олімпійського конгресу з нагоди 100-річчя МОК, який відбувся у 1994 р. в Парижі.

Дещо раніше, в 1993 р., у Київському державному інституті фізичної культури було створено – завдяки співпраці КДІФК з Олімпійською академією України – центр олімпійських досліджень і олімпійської освіти, який налагодив творче співробітництво з розташованою в Олімпії Міжнародною олімпійською академією (сесії

з викладачами, науковцями, студентами тощо) та з аналогічними центрами олімпійських досліджень у Канаді (в Університеті Західного Онтаріо), в Іспанії (у Барселоні) та в деяких інших країнах.

У 1995 р. розроблену у вищому навчальному закладі програму науково-дослідної, освітньої і видавничої діяльності Українського державного університету фізичного виховання і спорту було обговорено з президентом МОК Хуаном Антоніо Самаранчем та провідними фахівцями Міжнародного олімпійського комітету під час візиту до штаб-квартири МОК, делегації університету, до якої входили ректор – професор Володимир Платонов, проректор з навчально-методичної роботи – професор Юрій Шкретій та професор кафедри теорії спорту Марія Булатова. Програма отримала схвалення з боку МОК.

Після того як Хуана Антоніо Самаранча на посаді президента Міжнародного олімпійського комітету змінив Жак Рогге, і в подальшому, коли дев'ятим президентом МОК став Томас Бах, діяльність Національного університету фізичного виховання і спорту України та Олімпійської академії України, що стосується олімпійських досліджень і олімпійської освіти, завжди знаходила й знаходить підтримку з боку МОК, а також Міжнародної олімпійської академії та Національного олімпійського комітету України (особливо з того часу, коли президентом НОК став Сергій Бубка).

Результати здійснюваних в університеті фундаментальних і прикладних наукових досліджень з тематики античних і сучасних Олімпійських ігор, олімпійського руху та олімпійського спорту знайшли своє відображення не лише у відповідних підручниках, а й у ряді монографій та енциклопедичних видань, таких, як «Энциклопедия современного олимпийского спорта» (1988 р.), п'ятитомна «Энциклопедия олимпийского спорта» (2002 і 2004 рр.; створена колективом авторів, за загальною редакцією Володимира Платонова), «Энциклопедия олимпийского спорта Украины» (2005 р.), двотомна монографія «Олим-

пийський спорт» (2009 р.; колектив авторів, за загальною редакцією Володимира Платонова) та інші.

Вагомий внесок у розвиток олімпійських досліджень і олімпійської освіти внесла доктор педагогічних наук, професор Марія Булатова.

Варто зазначити, що різнобічність її наукових інтересів і широке коло дослідницької діяльності багато в чому обумовлені отриманими нею двома вищими освітами: у 1981 р. вона закінчила Київський державний інститут фізичної культури й у 1984 р. успішно захистила в КДІФК дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а у 1990 р. закінчила біологічний факультет Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка (за спеціальністю «Фізіологія»). Після цього у 1995 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. У 1997 р. їй присвоєно вчене звання професора.

Працюючи на кафедрі теорії спорту, а згодом в інших підрозділах вищого навчального закладу, Марія Булатова брала участь у дослідженнях проблем спортивного відбору, розвитку функціональних можливостей спортсменів високої кваліфікації та орієнтації їхньої фізичної підготовки. Ці дослідження й отримані результати знайшли відображення у таких працях, як «Физические качества спортсменов» (1994), «Фізична підготовка спортсмена» (1995) та інших, виданих не лише в Україні, а й у Китаї, Польщі, Іспанії, Бразилії.

У 2000 р. за дослідження проблем фізіології людини в екстремальних умовах навколишнього середовища професор Марія Булатова була удостоєна Державної премії України в галузі науки і техніки, разом з такими відомими вченими-фізіологами, як дійсний член Академії медичних наук СРСР, член-кореспондент Академії наук УРСР Микола Сиротинін (відзначений цією премією посмертно), професор Ася Колчинська та інші знані науковці. В тому самому році Марії Булатовій було присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки і техніки України.

У XXI ст. сфера наукових інтересів професора Марії Булатової значно розширилася. Виконувани нею та під її керівництвом дослідження в НУФВСУ поєднуються з її діяльністю як президента Олімпійської академії України і члена виконкому Національного олімпійського комітету України та голови комісії олімпійської освіти і культури НОК, а також з багатограним творчим пошуком, що реалізувався у центрі олімпійської освіти й олімпійських досліджень. Водночас вона з 1994 по 2013 рр. була головним редактором міжнародного науково-теоретичного журналу «Наука в олимпийском спорте».

Марія Булатова є автором та співавтором понад 300 наукових, методичних та інших праць. Серед них можна назвати такі: «Олімпійське сузір'я України. Атлети» (2010), «Олімпійське сузір'я України. Тренери» (2011) (у співавторстві з Сергієм Бубкою); «Енциклопедія олімпійського спорту у запитаннях і відповідях» (2011), «Культурное наследие Древней Греции и Олимпийские игры» (2012), «Олимпийские игры» (у двох томах – 2012), «Киев-1913. Первая Российская Олимпиада» (2013) тощо. Її чотири рази (у 2006, 2009, 2011, 2013 рр.) було відзначено преміями Національного олімпійського комітету України за кращу наукову книгу року.

За підтримки Міжнародного олімпійського комітету, Міжнародної олімпійської академії, Національного олімпійського комітету України та Олімпійської академії України наприкінці 1990-х років та на початку XXI ст. у центрі олімпійської освіти й олімпійських досліджень було підготовлено і видано такі твори: «Олімпійські мемуари П'єра де Кубертена» (1997), «Малий античний олімпійський словник» (1999), «Президенти Міжнародного олімпійського комітету. Життя та діяльність» (2001) тощо.

Також було розпочато наукові дослідження педагогічних аспектів олімпійської освіти. Група фахівців під керівництвом професора Марії Булатової підготувала й видала кілька посібників для дітей та учнівської молоді – «Твій перший олімпійський путівник» (який протягом 2005–

2009 рр. перевидавався п'ять разів), «Енциклопедія олімпійського спорту у запитаннях і відповідях» (2009), «Ігри, що підкорили світ» (2011), «Твій олімпійський путівник» (2011–2013) та інші.

Починаючи з 2008 р. реалізується проект, покликаний привернути увагу підростаючого покоління до Олімпійських ігор, за яким здійснювався випуск ряду навчальних посібників, присвячених Іграм Олімпіад, зимовим Олімпійським іграм та Юнацьким Олімпійським іграм.

Важливим кроком на шляху до практичної реалізації олімпійської освіти в школах України стала ініціатива з вивчення історії олімпійського руху в рамках навчального предмета «Фізична культура», й зокрема, спеціальний курс «Основи олімпійських знань». Для цього фахівцями центру були підготовлені посібники «Олімпійська освіта у системі навчально-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів», «Інтеграція олімпійської освіти у навчально-вихований процес загальноосвітньої школи», «Олімпійська освіта в школі», «Олімпійська освіта: теорія і практика», а також серія плакатів з олімпійської тематики, настільні ігри «Олімпійські перегони» й «Олімпійське лото», мультимедійний посібник «Олімпійські мандри», мультимедійні ігри «Олімпійські ігри Стародавньої Греції» та «Відродження Олімпійських ігор».

Багато зусиль у впровадження олімпійської освіти в систему роботи закладів освіти доклала кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, заслужений працівник фізичної культури і спорту України, професор кафедри історії спортивного та олімпійського руху Валентина Єрмолова.

У 2008 р. на основі зібраних і систематизованих групою науковців центру матеріалів та за підтримки керівництва НОК України було видано чотиритомне зібрання творів нашого видатного співвітчизника одного із соратників П'єра де Кубертена й члена першого складу Міжнародного олімпійського комітету генерала Олексія Бутовського, в 2012 р. – його «Вибрані твори» англійською мовою.

Нині очолюваний Марією Булатовою центр олімпійських досліджень і олімпійської освіти, який у 2013 р. отримав статус міжнародного, функціонує на базі кафедри історії спортивного та олімпійського руху Національного університету фізичного виховання і спорту України, гармонійно поєднуючи реалізацію дослідницьких, освітніх та популяризаційних завдань і міжнародне співробітництво з різними партнерами.

Визнанням наукових та інших досягнень професора Булатової є обрання її дійсним членом (академіком) Української академії наук (відділення фізичної культури і спорту), членом Комісії МОК «Культура й олімпійська спадщина», почесним доктором Іберо-Американського інституту спорту, Казахської академії спорту і туризму, Державного університету фізичного виховання і спорту Молдови, Академії спорту Литви, а також відзначення у 2009 р. нагородою МОК – медаллю П'єра де Кубертена, у 2012 р. – нагородою Міжнародної олімпійської академії («Афіна»), у 2014 р. – нагородою Міжнародного товариства олімпійських істориків, яка носить ім'я першого президента МОК Димитріоса Вікеласа, у 2015 р. – трофеем президента МОК Томаса Баха та відзнакою МОК за перемогу в конкурсі «Спорт і мистецтво».

Серед науково-дослідних робіт, здійснюваних у НУФВСУ за рахунок держбюджетних коштів у 2013–2014 рр., була фундаментальна тема «Історичні, організаційно-методичні та правові засади олімпійської освіти в Україні», керівник якої – доктор педагогічних наук, професор Марія Булатова. Дослідження за цим напрямом набули подальшого розвитку: тема під назвою «Олімпійська освіта в системі навчально-виховного процесу підростаючого покоління» пройшла конкурсний відбір Міністерства освіти і науки України серед фундаментальних наукових розробок на 2015–2017 рр.

У березні 2014 р. в спеціалізованій вченій раді Національного університету фізичного виховання і спорту України за спеціальністю «Олімпійський і професійний спорт» відбувся

захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту – «Олімпійський спорт: давньогрецька спадщина та сучасний стан», підготовленої членом виконкому МОК, президентом Національного олімпійського комітету України Сергієм Бубкою на матеріалах власних фундаментальних і прикладних досліджень.

Із вищим навчальним закладом, в якому виконано згадану дисертаційну роботу, дослідницька, організаційна, просвітницька та інша діяльність Сергія Бубки була пов'язана протягом багатьох років. У 1987 р. він закінчив Київський державний інститут фізичної культури, у 2002 р. в Національному університеті фізичного виховання і спорту України підготував й успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Результати подальших досліджень Сергій Бубка виклав у понад 50 наукових працях, серед яких монографія «Олимпийский спорт в обществе: история развития и современное состояние» (2013) та численні статті, опубліковані протягом 2009–2013 рр. в різних вітчизняних і зарубіжних спеціалізованих науково-теоретичних журналах.

Саме ці дослідження втілилися в підготовленій у НУФВСУ докторській дисертаційній роботі, в якій Сергій Бубка всебічно проаналізував історію розвитку, сучасний стан і місце олімпійського руху та Олімпійських ігор у світі – з урахуванням сукупності процесів і явищ, що відбуваються як у сфері власне олімпійського спорту, так і в оточуючій його різноманітній та суперечливій дійсності. У ході роботи дисертантом було глибоко досліджено вагомий внесок визначних діячів олімпійського руху в його відродження і становлення, а також розкрито економічні механізми саморозвитку олімпійського спорту і показано ту велику роль, яку відіграють у ньому видатні атлети, та проблеми, з якими зустрічаються спортсмени-олімпійці.

Паралельно з фундаментальними і прикладними дослідженнями історії і проблематики

олімпійського руху й олімпійського спорту у вищому навчальному закладі здійснюються і дослідження, тематика яких стосується тих чи інших напрямів професійного спорту, котрий за часів СРСР ніхто серйозно не аналізував, лише піддавав суб'єктивній критиці.

Ці наукові дослідження, одним із помітних втілень яких став створений групою фахівців підручник «Професійний спорт», розвивалися спочатку на кафедрі олімпійського і професійного спорту (очолюваній спершу професором Володимиром Платоновим, а в подальшому – професором Сергієм Матвеевим), згодом (після певних структурних реорганізацій) – на кафедрі професійного, неолімпійського та адаптивного спорту та у деяких інших підрозділах університету.

Одним із прикладів таких наукових робіт можна назвати дослідження, які виконала доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор Ольга Борисова. Вона свої перші кроки в науці зробила у 1997 р., коли вступила до аспірантури Українського державного інституту фізичного виховання і спорту.

Основним напрямом досліджень, виконуваних Ольгою Борисовою, стало вивчення проблем професіоналізації сучасного спорту. Поєднуючи викладацьку роботу на кафедрі олімпійського і професійного спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України з науковою діяльністю, вона підготувала й у 2001 р. захистила кандидатську дисертацію з проблем формування системи тенісу в Україні.

У подальшому Ольга Борисова послідовно займалася розробкою таких тем Зведеного плану науково-дослідних робіт у сфері фізичної культури і спорту, як «Теоретико-методичні основи розвитку професійного спорту в Україні» (2003–2005 рр.), «Історичні та організаційні напрями розвитку професійного спорту в Україні» (2006–2010 рр.), «Сучасний професійний спорт і шляхи його розвитку в Україні» (2011–2015 рр.). Водночас вона у 2009 р. вступила до докторантури НУФВСУ, підготувала й у 2012 р. захистила

дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту на тему «Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні» (на матеріалі тенісу).

Після реорганізації кафедри олімпійського і професійного спорту професор Ольга Борисова з 2012 р. працювала на кафедрі професійного, неолімпійського та адаптивного спорту, а у 2013 р. очолила у НУФВСУ кафедру спортивних ігор, діяльністю якої керує й донині. Вона є автором понад 150 наукових праць і науково-методичних розробок.

* * *

Значне місце у комплексі досліджень, здійснюваних у вищому навчальному закладі в 1990-ті роки та у XXI ст. посідають роботи, спрямовані на формування науково-теоретичних і науково-методичних засад вітчизняної системи фізичного виховання. Вагомий внесок у ці дослідження здійснено однією з учениць професора Валентина Петровського – доктором наук з фізичного виховання і спорту, професором Тетяною Круцевич. Вона, працюючи на кафедрі теорії і методики фізичного виховання, ще у 1980-ті роки розробляла новий на той час науковий напрям – диференційований підхід у фізичному вихованні школярів.

Ці та інші комплексні дослідження вона продовжила у 1990-ті роки на тій самій кафедрі, яку очолила у 1999 р. (працює її завідувачем і в даний час). Свою педагогічну і дослідницьку роботу Тетяна Круцевич поєднувала в університеті з організаційною діяльністю: у 2001–2004 рр. вона обіймала посаду проректора НУФВСУ з наукової роботи.

Протягом багатьох років наукові інтереси Тетяни Круцевич спрямовані на вивчення аспектів рекреаційно-оздоровчої діяльності різних груп населення та на дослідження концептуальних напрямів удосконалення системи фізичного виховання й оздоровчої фізичної культури. У 2000 р. Тетяною Круцевич було захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту «Управління

фізичним станом підлітків в процесі фізичного виховання».

Під керівництвом професора Круцевич підготовлено та захищено шість докторських та 30 кандидатських дисертацій. З 2010 р. вона заступник голови спеціалізованої вченої ради НУФВСУ, що розглядає й приймає до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук та доктора наук з фізичного виховання і спорту за такими спеціальностями: «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» і «Фізична реабілітація».

Тетяною Круцевич написано й опубліковано понад 240 наукових і науково-методичних праць. Серед них такі, як навчальний посібник «Практикум з методики фізкультурно-оздоровчої роботи» (1992 р.; підготовлений у співавторстві з Людмилою Іващенко, його покладено в основу курсу спеціалізації з рекреації та оздоровчої фізичної культури у вищих навчальних закладах України); монографія «Наукові дослідження в масовій фізичній культурі» (1995), «Методи дослідження індивідуального здоров'я дітей, підлітків і юнаків» (1999), «Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і юнаків» (2005), «Рекреація у фізичній культурі різних груп населення» (2012), «Rekreacja w kulturze fizycznej roznych grup spolecznych» (2013), «Історія розвитку фізичної рекреації» (2013).

У 2003 р. колективом авторів було видано перший в Україні підручник «Теорія і методика фізичного виховання» (у двох томах; за загальною редакцією Тетяни Круцевич), який у 2008 і 2012 рр. було доповнено і перевидано. Професор Круцевич є автором концепції удосконалення програм фізичної культури в загальноосвітній школі. Під її керівництвом розроблено нові навчальні програми фізичної культури для учнів 1-4, 5-9, 10-11-х класів, які затверджено Міністерством освіти і науки України та впроваджено у практику роботи шкіл України.

Продовженню розвитку розроблюваного наукового напрямку сприяло отримання гранту Міністерства освіти і науки України на виконання

наукових досліджень і розробок за держбюджетні кошти у 2012 р. (на три роки) за темою «Історичні, теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності різних груп населення».

Із 2004 р. Тетяна Круцевич – дійсний член (академік) Української академії наук, де вона є академіком-секретарем відділення фізичної культури і спорту. У 2012 р. професору Круцевич було присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки і техніки України.

Тетяна Круцевич також входить до складу створеної у грудні 2014 р. секції фізичної культури і спорту відділення вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

Дослідження проблем фізичної рекреації різних груп населення продовжила учениця Тетяни Круцевич Олена Андрєєва, наукова діяльність якої у 1995–2002 рр. була пов'язана з удосконаленням програмно-нормативних засад фізичного виховання учнівської молоді та розробкою програм фізкультурно-оздоровчих занять для різних груп населення. Це втілювалося у підготовленій і захищеній нею в 2002 р. кандидатській дисертації «Програмування фізкультурно-оздоровчих занять дівчат-підлітків 12–13 років».

Подальша наукова діяльність Олени Андрєєвої здійснювалась на кафедрі теорії і методики фізичного виховання, рекреації та оздоровчої фізичної культури Національного університету фізичного виховання і спорту України й стосувалася розробки теоретико-методологічних засад рекреаційної діяльності різних груп населення. Наукові дослідження дозволили Олені Андрєєвій теоретично сформулювати й обґрунтувати нову систему поглядів на рекреаційно-оздоровчу діяльність різних груп населення та експериментально перевірити технологію її проектування як складової розробленої концепції. Результати досліджень були узагальнені Оленою Андрєєвою в захищеній нею у 2014 р. дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту та у виданій в тому самому році монографії «Фізична рекреація різних груп населення».

Дослідження рекреаційно-оздоровчої діяльності дозволили Олені Андрєєвій об'єднати групу дослідників, результати наукової роботи яких знайшли відображення у кандидатських дисертаціях.

Олена Андрєєва гармонійно поєднує різні складові наукової, педагогічної й організаційної діяльності: з 2014 р. працює завідувачем кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації, а також є вченим секретарем спеціалізованої вченої ради НУФВСУ, що розглядає й приймає до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук і доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» і «Фізична реабілітація». Результати досліджень Олени Андрєєвої відображені у понад 150 наукових та науково-методичних працях, серед яких наукові посібники та методичні рекомендації, наприклад, «Оздоровчий туризм та орієнтування» (1997), «Методичні рекомендації з практики за профілем майбутньої роботи (для студентів стаціонарної форми навчання з спеціальності 7.010201 «Рекреація, оздоровча фізична культура»)» (2008), «Методичні рекомендації зі стажування у фізкультурно-оздоровчому клубі» (2008), «Теорія і методика викладання гімнастики» (2013), «Практикум учителя фізичної культури» (2014).

Наприкінці 1990-х років і на початку XXI ст. науковий інтерес до проблем залучення різних груп населення України до рухової активності як ключового чинника здорового способу життя виявила доктор педагогічних наук, професор Марія Булатова, яка на той час в університеті очолювала кафедру інформатики і новітніх технологій у фізичному вихованні та спорті і була керівником навчально-оздоровчого комплексу НУФВСУ «Олімпійський стиль». Вона брала активну участь у наукових конгресах «Спорт для всіх», які проходили під егідою Міжнародного олімпійського комітету, опублікувала серію наукових статей з цієї проблематики. Також Марія Булатова стала одним з ініціаторів розширення

і доповнення програми традиційних міжнародних наукових конгресів «Олімпійський спорт», які, починаючи з 2000 р., змінили свою назву й надалі стали іменуватися «Олімпійський спорт і спорт для всіх».

У той самий період за наукового консультування професора Марії Булатової доцент Мирослав Дутчак провів дослідження, спрямовані на розробку й реалізацію концепції гуманізації процесу залучення різних груп населення до рухової активності як методологічної основи формування системи спорту для всіх – складової здорового способу життя, враховуючи при цьому особливості сучасного етапу розвитку України.

Мирослав Дутчак також займався науковим обґрунтуванням теоретико-методичних засад і технологій удосконалення державного управління та підготовки кадрів для галузі фізичної культури і спорту. Результати цих досліджень були використані при формуванні в Україні мережі центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», започаткуванні всеукраїнського моніторингу рівня залученості населення до оздоровчої рухової активності, підготовці ряду нормативно-правових актів, у тому числі Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту та нової редакції Закону України «Про фізичну культуру і спорт».

У 2002–2007 рр. Мирослав Дутчак обіймав посаду заступника голови Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту, заступника міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту, за сумісництвом здійснюючи науково-педагогічну діяльність в Національному університеті фізичного виховання і спорту України.

Мирославу Дутчаку у 2004 р. було присвоєно почесне звання заслуженого працівника фізичної культури і спорту України. У 2007 р. його було нагороджено відзнакою Національного олімпійського комітету України за кращу наукову роботу року.

У 2007 р. Мирослав Дутчак перейшов з міністерства до університету, де до 2008 р. працював

проректором, першим проректором; був організатором кафедри здоров'я, фітнесу і рекреації.

Протягом 2008–2010 рр. він, не пориваючи творчих зв'язків з університетом, працював заступником міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту. В 2010 р. Мирослав Дутчак повернувся до НУФВСУ, де до вересня 2014 р. очолював кафедру здоров'я, фітнесу та рекреації. Із 2010 р. й до сьогодні обіймає в університеті посаду першого проректора з науково-педагогічної роботи.

На матеріалах здійснених досліджень Мирослав Дутчак підготував і в 2009 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за темою «Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні».

Наукові інтереси професора Дутчака охоплюють такі напрями, як теорія і технології оздоровчої рухової активності, нормативно-правові засади та державне управління у сфері фізичної культури і спорту, науково-педагогічні основи підготовки кадрів у галузі знань «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини». Він є автором понад 130 наукових і науково-методичних праць, серед яких «Спорт для всіх у світовому контексті» (2007), «Спорт для всіх в Україні: теорія і практика» (2009), «Экономические аспекты спорта для всех» (2010), «Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні: передумови, методологічні засади та основні завдання» (2014) та інші.

Дослідницьку, педагогічну й організаційну роботу в НУФВСУ Мирослав Дутчак гармонійно поєднує з науково-методичною і громадською діяльністю. Він очолює науково-педагогічну комісію з вищої освіти із фізичного виховання, спорту та здоров'я людини науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України, а також входить до складу атестаційної колегії й галузевої секції наукової ради цього міністерства.

Мирослав Дутчак – член виконкому Олімпійської академії України та заступник голови комісії зі спорту для всіх Національного олімпійського комітету України.

У 2011 р. професора Дутчака було обрано дійсним членом (академіком) Української академії наук (відділення фізичної культури і спорту). У 2013 р. його призначено національним координатором для України Європейської мережі сприяння оздоровчій руховій активності Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Із 2014 р. Мирослав Дутчак – голова експертної ради з фізичної культури і спорту при Комітеті з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму Верховної Ради України. Він також є заступником голови секції фізичної культури і спорту (створеної у грудні 2014 р.) відділення вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

* * *

У Національному університеті фізичного виховання і спорту України триває розвиток медико-біологічного напрямку наукових досліджень. Вони базуються на славних традиціях наукової школи ДІФКУ – КДІФК у цій сфері, закладених такими відомими вченими – медиками і біологами, як Михайло Горкін, Ольга Качоровська, Ростислав Чаговець, Віктор Колесников та інші знані науковці, – і водночас враховують нинішні значно зрослі вимоги до медико-біологічного забезпечення сучасного спорту і системи фізичного виховання.

У 1990-ті роки і на початку ХХІ ст. продовжив наукову та педагогічну діяльність в університеті досвідчений фахівець спортивної фізіології доктор медичних наук, професор Олександр Радзієвський. Він, працюючи на кафедрі біології людини (1993–2004 рр.), з 2000 р. спрямовував свої дослідження на вирішення актуальних як для спортивної науки, так і для практики спорту питань, що стосуються специфіки тренування спортсменок, а також торкаються проблем валеології (науки про здоровий спосіб життя), оптимізації рухової активності, впливу спортивної діяльності на тривалість людського життя та вивчення механізмів виникнення різних захворювань, пов'язаних зі спортивною діяльністю.

На кафедрі фізіології вищого навчального закладу у 1990-ті роки продовжувала свою наукову і педагогічну роботу доктор біологічних наук, професор Лідія Євгенєва, чий дослідження були спрямовані на вивчення впливу великих фізичних навантажень на організм спортсменів та з'ясування закономірностей їх відновлення після тренувальних і змагальних навантажень.

У цей самий час (1990-ті роки, початок ХХІ ст.) тривала плідна наукова діяльність доктора медичних наук, професора Асі Колчинської, відомої своїми фундаментальними і прикладними дослідженнями з проблем гіпоксії (зниження вмісту кисню в тканинах організму), спортивної фізіології та спортивної медицини. Результати наукових пошуків впроваджувалися – через комплексні наукові групи – в практику науково-методичного і медико-біологічного забезпечення підготовки спортсменів у таких видах спорту, як веслування на байдарках і каное, велосипедний спорт (шосе і трек), альпінізм тощо. Ці дослідження, відображені у наукових монографіях і численних статтях у спеціалізованих періодичних виданнях, у 2000 р. було відзначено присудженням доктору медичних наук, професору Асі Колчинській Державної премії України у галузі науки і техніки. Ученою підготовлено багато кандидатів і докторів наук.

Доктор біологічних наук, професор Володимир Моногаров, який у 1990-ті роки і на початку ХХІ ст. працював на кафедрі медико-біологічних дисциплін НУФВСУ, свою педагогічну діяльність тісно пов'язував із науковими дослідженнями проблем фізіології м'язової діяльності спортсменів, визначення механізмів стомлюваності та її подолання і з реалізацією отриманих наукових результатів у практиці спорту. При цьому, якщо раніше (у 1970–1980-ті роки) він опікувався науково-методичним забезпеченням підготовки провідних велогонщиків, які входили до складів збірних команд СРСР (на шосе і на треку), то у 1990-ті роки доктор біологічних наук, професор Володимир Моногаров (заслужений майстер спорту з альпінізму і

заслужений тренер України з цього виду спорту) очолював науково-методичне забезпечення підготовки провідних альпіністів нашої країни. Він проводив його не лише в підготовчі тренувальні періоди, а й безпосередньо у високогір'ї Гімалаїв – у базових таборах шести альпіністських експедицій («Лхоцзе-1990», «Манаслу-1991», «Еверест-1992», «Дхаулагірі-1994», «Шиша-Пангма-1996», «Ама-Даблан-1999»).

Завдяки науковій діяльності Володимира Моногарова в командах альпіністів активно використовувалися високоефективні методи відновлення і психокорекції. Під час гімалайських експедицій успішно проводилися науково обґрунтовані заходи, спрямовані на підвищення функціональної готовності організму альпіністів до напруженої роботи в специфічних умовах високогір'я, реалізовувалися на практиці рекомендації із профілактики стомлення та прискорення процесів відновлення після високих навантажень, пов'язаних із роботою спортсменів на маршрутах сходжень.

У 1973 р. з Інституту фізіології імені О.О. Богомольця Академії наук Української РСР до Київського державного інституту фізичної культури перейшов Віктор Міщенко, який у КДІФК працював старшим науковим співробітником проблемної науково-дослідної лабораторії високих тренувальних навантажень (1973–1983), завідувачем кафедри фізіології (1984–1995), а згодом – професором кафедри медико-біологічних дисциплін (1996–1998) й одночасно протягом двох років (1997–1998) очолював Державний науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту.

Продовжуючи роботи, розпочаті ним свого часу спільно з професором Асею Колчинською, Віктор Міщенко очолив цей напрям досліджень у КДІФК, пішовши шляхом подальшого глибокого вивчення можливостей діагностування функціональних станів, що виникають в організмі спортсменів під впливом навантажень різної інтенсивності й тривалості, та дослідження функціональних резервів організму спортсменів. Ці

дослідження здійснювалися на стику спортивної фізіології та спортивної педагогіки. З огляду на це, Віктор Міщенко визначав та диференціював основні компоненти функціональної підготовленості спортсменів, орієнтуючись перш за все на особливості їхньої змагальної діяльності. Віктором Міщенком спільно з учнями було показано можливість індивідуалізації тренувального процесу кваліфікованих спортсменів на підставі індивідуалізації функціональних компонентів спеціальної витривалості у плаванні, велосипедному спорті, веслуванні, легкій атлетиці та в ігрових видах спорту.

Результати цих досліджень були висвітлені у понад 390 працях доктора біологічних наук, професора Віктора Міщенка, серед яких «Функциональные возможности спортсменов» (1990), «Физиология спорта» (1995), «Функциональные резервы организма» (1996), «Функциональная подготовленность, как интегральная характеристика предпосылок высокой работоспособности спортсменов» (1999) та інші, а також знайшли відображення й у виданнях, здійснених за межами України – зокрема, в Польщі та Іспанії. У 1997 р. Віктору Міщенку було присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки і техніки України. А з 2001 р. він працює у Польщі на посаді професора Академії фізичного виховання і спорту в Гданську.

Дві різні за профілем вищі освіти визначили сфери наукових інтересів Валерія Смульського: у 1963 р. він закінчив Київський державний інститут фізичної культури, а у 1971 р. – біологічний факультет Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка; у 1975 р. став кандидатом біологічних наук, у 1997 р. – доктором педагогічних наук, у 2001 р. – професором. Основний напрям його наукової діяльності був орієнтований на дослідження питань антиоксидантної корекції фізичної працездатності спортсменів. Наприкінці 1990-х років і на початку XXI ст. учений очолював лабораторію харчування спортсменів у Державному науково-дослідному інституті фізичної культури (1998–2002). Згодом профе-

сор Валерій Смульський переїхав на роботу до Польщі.

Із 2004 р. доктор біологічних наук Олена Лисенко працює в Національному університеті фізичного виховання і спорту України, в якому з ініціативи ректора Володимира Платонова було створено лабораторію теорії і методики спортивної підготовки та резервних можливостей спортсменів, що стало початком розбудови науково-дослідного інституту НУФВСУ. Олена Лисенко очолила цю лабораторію й до сьогодні керує її діяльністю.

До провідних сфер дослідницької діяльності Олени Лисенко входить вивчення особливостей мобілізації функціональних резервів організму кваліфікованих спортсменів та формування їхньої функціональної підготовленості в процесі адаптації до напруженої спортивної діяльності як основи для розробки критеріїв управління адаптаційними процесами, а також визначення ключових напрямів підвищення ефективності реалізації функціонального потенціалу організму спортсменів.

Результати досліджень, здійснених Оленою Лисенко, знайшли відображення спочатку в кандидатській дисертації «Фізіологічна реактивність кардіореспіраторної системи і особливості прояву фізичної працездатності кваліфікованих спортсменів», а згодом у докторській дисертації «Оптимізація фізіологічної реактивності системи дихання при адаптації до напруженої м'язової діяльності». Вона є автором понад 160 наукових праць з актуальних проблем спортивної фізіології, серед яких «Реактивные свойства кардиореспираторной системы как отражение адаптации к напряженной физической тренировке в спорте» (2007), «Медико-біологічне забезпечення підготовки спортсменів збірних команд України з олімпійських видів спорту» (2009, у співавторстві) тощо. У 2009 р. Олена Лисенко отримала відзнаку Національного олімпійського комітету України як переможець конкурсу в номінації «Кращий цикл наукових публікацій року».

Значущість наукових розробок, що виконуються Оленою Лисенко та під її керівництвом,

підтверджується й отриманням грантів від Міністерства освіти і науки України на виконання науково-дослідних тем «Моніторинг процесу адаптації кваліфікованих спортсменів з урахуванням їх індивідуальних особливостей» (2012–2014 рр.) та «Критерії оцінки функціонального потенціалу спортсменів високого класу» (розраховано на 2015–2016 рр.).

Олена Лисенко, яка має 30-річний досвід фізіологічного контролю підготовки спортсменів високого класу, брала участь у науково-методичному забезпеченні підготовки збірних команд СРСР з різних видів спорту, а потім – у науково-методичному забезпеченні підготовки збірних команд України до Олімпійських ігор, чемпіонатів світу і Європи. З 2007 р. вона входить до складу експертної ради з питань підготовки й участі спортсменів України в Олімпійських іграх Міністерства молоді і спорту України та Національного олімпійського комітету України. Дослідницьку діяльність доктор біологічних наук Олена Лисенко гармонійно поєднує з викладацькою працею в НУФВСУ – на кафедрі теорії і методики спортивної підготовки та резервних можливостей спортсменів.

Дослідження, спрямовані на медико-біологічне обґрунтування спортивної підготовки спортсменок, розпочаті свого часу в університеті доктором медичних наук, професором Олександром Радзівевським, згодом продовжила і розвинула доктор медичних наук, професор Лариса Шахліна. Вона у 1978 р. прийшла працювати до Київського державного інституту фізичної культури й пройшла у цьому вищому навчальному закладі шлях від викладача до завідувача кафедри спортивної медицини (із 2002 р. до 2015 р., коли цей підрозділ із літа 2014 р. перейменовано у кафедру анатомії, фізіології і спортивної медицини).

Виконувані у НУФВСУ наукові роботи з вивчення медичних аспектів підготовки жінок у спорті вищих досягнень широко відомі фахівцям спортивної науки і спортивної медицини не лише в Україні, а й за її межами. Професор Шахліна,

*Професор Я. Шелль вручає професору Л. Шахліній екземпляр монографії *Medizinisch-biologische Grundlagen des sportlichen Training von Frauen*, перекладеної німецькою мовою (2010 р.)*

яка виступає фундатором наукового напрямку досліджень з комплексу фізіологічних і медичних проблем у підготовці жінок-спортсменок, є автором близько 200 опублікованих наукових праць (серед них і монографій), у тому числі таких фундаментальних праць, як «Женщина и спорт на рубеже третьего тысячелетия» (2000), «Медико-биологические основы спортивной подготовки женщин» (2001), «*Medizinisch-biologische Grundlagen des sportlichen Training von Frauen*» (2010) тощо.

Протягом багатьох років Лариса Шахліна очолювала в університеті раду з науково-дослідної роботи студентів, а також ініціювала проведення на базі НУФВСУ кількох міжнародних студентських наукових конференцій, в яких взяли участь студенти з майже 20 країн.

У 2009 р. Ларисі Шахліній було присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки і техніки України. Вона не обмежується лише педагогічною і науковою діяльністю, а входить до двох комісій Національного олімпійського комітету України – «Жінки і спорт» та медичної комісії НОК, а також із 2011 р. до лютого 2015 р. була головним редактором журналу «Спортивна медицина».

В Національному університеті фізичного виховання і спорту України під керівництвом доктора медичних наук, професора Віталія Левенця у 2001 р. почав діяти центр спортивної травматології (з клінікою). Учений і хірург-травматолог, якого було призначено директором центру, широко відомий у наукових колах фахівець. До НУФВСУ він працював у Київському науково-дослідному інституті ортопедії, очолював кафедру травматології й ортопедії у Київській медичній академії післядипломної освіти. В 1989 р. професору Віталію Левенцю було присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки і техніки Української РСР, у 1994 р. він став дійсним членом Нью-Йоркської академії наук, у 1996 р. – лауреатом Державної премії України у галузі науки і техніки.

Наукові дослідження Віталія Левенця та його практична діяльність у центрі спортивної травматології НУФВСУ спрямовувалися на вирішення завдань з підвищення ефективності функціональної діагностики стану опорно-рухового апарату, лікування спортсменів після травм та проведення реабілітаційно-відновлювальних заходів. Він є автором понад 350 наукових і науково-методичних праць, успішно оперував відомих спортсме-

нів, підготував багато докторів і кандидатів наук. Свої дослідження професор Віталій Левенець не припинив і після того, як, передавши керівництво центром спортивної травматології НУФВСУ, продовжив працювати у цій структурі лікарем-травматологом-консультантом.

Напрямок здійснюваних у НУФВСУ наукових досліджень, спрямованих на підвищення працездатності спортсменів позатренувальними засобами, очолив Валерій Виноградов. У 2010 р. він захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту.

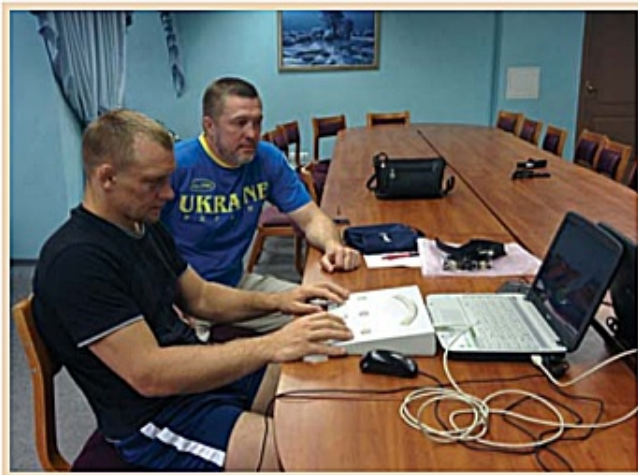
До цього його наукова діяльність була пов'язана з кафедрою легкої атлетики Київського державного інституту фізичної культури (у 1973–1977 рр.), з Державним науково-дослідним інститутом фізичної культури і спорту, де працював старшим науковим співробітником (у 2002–2006 рр.), і з кафедрою теорії і методики спортивної підготовки і резервних можливостей спортсменів НУФВСУ (де працює на посаді професора з 2010 р.), а також із практикою роботи у збірних командах СРСР (1979–1990), Польщі (1990–1993) та України (1995–2011). Узагальнення й аналіз накопичених ним даних стали основою для теоретичних і експериментальних досліджень із вивчення чутливості реакцій кардіореспіраторної системи організму кваліфікованих спортсменів під час стомлення і пошуку можливостей його корекції позатренувальними засобами.

Валерій Виноградов, який у 1998 р. отримав почесне звання заслуженого працівника фізичної культури і спорту України, а в 2001 р. – звання заслуженого тренера України, – автор понад 80 наукових і методичних праць, а також (у співавторстві) двох монографій, одна з яких присвячена реактивним властивостям кардіореспіраторної системи як відображення адаптації спортсменів до напруженого фізичного тренування, а друга – стимуляції працездатності і відновлювальних процесів у тренувальній та змагальній діяльності кваліфікованих спортсменів.

Значний внесок у розвиток спортивної фізіології та психофізіології зробив доктор біологічних наук, професор Георгій Коробейников. Свій дослідницький шлях він розпочав у 1986 р. на кафедрі фізіології Київського державного інституту фізичної культури; був переможцем всесоюзного конкурсу студентських наукових робіт і всесоюзної олімпіади з фізіології спорту. Після закінчення аспірантури КДІФК він протягом 1992–2003 рр. працював у Інституті геронтології Національної академії медичних наук України, де займався дослідженнями, спрямованими на розробку засобів професійно-трудової реабілітації осіб літнього віку в умовах вікової інволюції, та підготував і у 2001 р. захистив докторську дисертацію «Вікові особливості функціональної організації основних видів діяльності людини».

У 2003 р. доктор біологічних наук Георгій Коробейников перейшов до Національного університету фізичного виховання і спорту України, а з 2004 р. по 2009 р., працюючи в Державному науково-дослідному інституті фізичної культури і спорту, здійснював науково-методичне забезпечення підготовки збірних команд України з боротьби греко-римської і вільної та дзюдо. З 2009 р. Георгій Коробейников обіймає посаду професора кафедри біології спорту НУФВСУ й свою педагогічну і дослідницьку роботу поєднує з діяльністю на чолі комплексної наукової групи при національних збірних командах України з боротьби вільної та греко-римської.

Професор Коробейников, основними напрямами наукової діяльності якого є психофізіологія спорту, когнітивна психологія та превентивна медицина, – автор понад 200 наукових праць, серед яких монографії «Психофизиологические механизмы умственной деятельности человека» (2002), «Психофизиологическая организация деятельности человека» (2008), «Психофизиология деятельности человека» (2011), а також (у співавторстві) навчального посібника «Оцінка психофізіологічних станів у спорті» (2012) та (у співавторстві) монографії «Оцінювання психофізіологічних станів у спорті» (2013).

Доктор біологічних наук, професор кафедри біології спорту НУФВСУ Г. Коробейников (праворуч) проводить психофізіологічну діагностику одного із спортсменів збірної команди України з боротьби греко-римської

Доктор біологічних наук, професор кафедри біології спорту НУФВСУ М. Філіппов (праворуч) під час досліджень стійкості організму альпіністів у барокамерному комплексі Ельбрусської медико-біологічної станції, розташованої у горах Кавказу в Кабардино-Балкарії

На кафедрі біології спорту НУФВСУ доктором біологічних наук, професором Михайлом Філіповим виконуються дослідження гіпоксичних станів організму спортсменів під час напруженої м'язової діяльності та в умовах перебування в горах. Результати його досліджень знайшли своє відображення в 362 наукових працях, серед яких монографії «Физиологические механизмы развития и компенсации состояния гипоксии в процессе адаптации к мышечной деятельности» (2010) і «Психофизиологические основы функциональных состояний» (2013).

На цій самій кафедрі було започатковано дослідження у галузі молекулярної генетики м'язової діяльності, які веде доктор біологічних наук, професор Володимир Ільїн. Коли він у 2004 р. прийшов до Національного університету фізичного виховання і спорту України й очолив кафедру біології людини, то вже мав у своєму активі великий досвід наукової та педагогічної діяльності у цій сфері. До цього він працював у Інституті фізіології Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка (1971–1973) та в Інституті фізіології імені О.О. Богомольця Національної академії наук України (1973–2004). Володимир Ільїн один з провідних фахівців у

галузі екстремальної фізіології, займається вивченням проблем адаптації нервової, дихальної і серцево-судинної систем організму людини до таких екстремальних умов, як низькі температури навколишнього середовища, гіпербарія чи гіпобарія (підвищений чи знижений атмосферний тиск) тощо. Він також брав участь в експедиційних наукових дослідженнях, здійснюваних в Антарктиці.

Під керівництвом Володимира Ільїна та за його безпосередньої участі на кафедрі біології людини НУФВСУ (2004–2007), згодом – на кафедрі біології спорту (з 2007 р. й донині) здійснюються фундаментальні і прикладні дослідження з різних аспектів спортивної фізіології, й не лише з такого традиційного для цього вищого навчального закладу напряму, як вивчення фізіологічних механізмів стомлення та процесів відновлення організму спортсмена, а й у галузі молекулярної генетики м'язової діяльності.

На кафедрі, очолюваній професором Ільїним, під його керівництвом також досліджується вплив на організм спортсмена метеорологічних, геліофізичних та геофізичних чинників як маркерів індивідуальної стресорної стійкості у різні періоди тренувальної і змагальної діяльності.

Він є керівником теми «Розробка комплексної системи визначення індивідуально-типологічних властивостей спортсменів на основі прояву геному» Зведеного плану науково-дослідних робіт Міністерства молоді і спорту України. Володимир Ільїн написав і опублікував понад 280 наукових і науково-методичних праць, у тому числі п'ять монографій і п'ять навчальних посібників. З 2004 р. він член-кореспондент Української академії наук (відділення фізичної культури і спорту).

На кафедрі біології спорту також здійснюються наукові розробки у сфері спортивного харчування і використання дієтичних добавок (професор Ірина Земцова). А на кафедрі спортивної медицини доктор медичних наук, професор Олег Циганенко розробляє напрями дослідження особливостей харчування спортсменів та оздоровчого харчування осіб, які займаються фітнесом; моніторинг харчування за допомогою інформаційних комп'ютерних систем; а також питання екології спорту і фізичного виховання.

* * *

Із медико-біологічним напрямом наукових робіт, здійснюваних у вищому навчальному закладі, тісно пов'язані і дослідження проблем фізичної реабілітації, виконувані на відповідній кафедрі.

Ці дослідження, тематика яких раніше – у 1930–1980-х роках іменувалася лікувальною фізкультурою, на початку 1990-х років очолював доктор медичних наук, професор Станіслав Душанін, котрий керував кафедрою у 1988–1994 рр. Він сформував перспективний підхід до комплексної оцінки стану здоров'я людини, розробив оригінальну методику тестування функціональних можливостей спортсменів.

Професор Душанін сприяв розвитку на кафедрі досліджень проблем відновлення стану здоров'я людей із захворюваннями внутрішніх органів, котрі почали інтенсивно розвиватися з приходом на кафедру в 1988 р. доктора медичних наук, професора Івана Пархотика. Він

(у співпраці із вченими – фахівцями з хірургії внутрішніх органів) заклав фундаментальні засади теорії і практики застосування дієтотерапії та кінезитерапії при різних патологічних станах. Згуртувавши навколо себе групу молодих дослідників, професор Пархотик здійснив наукові розробки з проблематики фізичної реабілітації при серцево-судинних захворюваннях та після хірургічних втручань. Результати досліджень, здійснених Іваном Пархотиком, знайшли відображення у понад 180 наукових працях, з яких у 1990-ті роки і на початку XXI ст. вийшли в світ такі: «Лечебная физкультура при заболеваниях внутренних органов» (1997), «Фізична реабілітація при захворюваннях органів черевної порожнини» (2003), «Дието- и кинезитерапия» (2005), «Фізична реабілітація при травматичному пошкодженні верхніх кінцівок» (2007).

Після того як Станіслава Душаніна на посаді завідувача кафедри фізичної реабілітації змінив доктор медичних наук, професор Георгій Верич (очолював цей підрозділ у 1994–2003 рр.), продовжився розвиток теоретичних і прикладних досліджень використання фізичних вправ, природних чинників, кінезитерапії і масажу та сучасних реабілітаційних технологій із метою підтримання і поліпшення стану здоров'я людини, ліквідації або зменшення морфофункціональних порушень при різних захворюваннях і травмах, поліпшення якості життя інвалідів тощо. Досліджувалися і тенденції розвитку реабілітаційних процесів у системах охорони здоров'я, праці, освіти, спорту й обґрунтовувалися закономірності управління процесами реабілітації. Крім того, у той період на кафедрі було підготовлено й захищено 18 дисертацій, більшість з яких за тематикою відкритої у 1997 р. спеціальності «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Серед тих, хто підготував і захистив дисертаційні роботи, були не лише громадяни України, а й Греції, Єгипту, Іраку, Ірану, Китаю, Колумбії, Лівану, Сирії, Йорданії та інших країн.

У 2003–2005 рр. кафедрою керував кандидат медичних наук, професор, заслужений працівник

фізичної культури України Володимир Мухін. У цей час вийшли в світ такі його твори, як перший в Україні підручник «Фізична реабілітація» (виданий у 2000 р., згодом доповнений і перевиданий у 2005 та 2010 рр.), а також навчальні посібники і монографії «Основи фізичної реабілітації» (було видано у 1999 р., перевидано у 2004 р.), «Основи спортивного і лікувального масажу» (2005) тощо.

Різноманітні фундаментальні дослідження актуальних проблем фізичної реабілітації тривали на кафедрі й у 2005–2007 рр., коли цей підрозділ очолював доктор медичних наук, професор Ігор Башкін – автор понад 100 наукових праць, у тому числі двох монографій, п'яти навчальних посібників, семи патентів на винаходи. Він з 2006 р. був членом медичної комісії Національного олімпійського комітету України, брав участь у науково-методичному забезпеченні підготовки збірних команд країни до Ігор XXIX Олімпіади 2008 р. в Пекіні й до XXI зимових Олімпійських ігор 2010 р. у Ванкувері та у розробці в Україні «Національних антидопінгових правил».

У той самий період – з огляду на відкриття у 2005 р. спеціальності 24.00.03 «Фізична реабілітація» – Наталією Соколовою було захищено першу в Україні дисертацію за цією спеціальністю на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту «Превентивная физическая реабилитация как стратегия профилактики хронических соматических заболеваний».

Із 2007 р. кафедру фізичної реабілітації НУФВСУ (в тому числі й здійснювані у цьому підрозділі наукові дослідження) очолює кандидат педагогічних наук, професор Ольга Марченко. Нею ще у 1994 р. (коли кафедрою керував професор Сергій Душанін) було розроблено і впроваджено програму з навчальної дисципліни «Фізична реабілітація» для підготовки фахівців цього профілю у фізкультурно-спортивних вищих навчальних закладах.

Набувши протягом ряду років досвіду у сфері лікувальної фізкультури (під науковим керівництвом

доктора медичних наук, професора Ольги Кочаровської), Ольга Марченко підготувала (самостійно та у співавторстві) багато навчальних і навчально-методичних посібників, серед яких «Китайская традиционная оздоровительная медицина» (1995), «Физическая реабилитация неврологических больных» (1999), «Фізична реабілітація хворих із травмами й захворюваннями нервової системи» (2006), «Фізична реабілітація при бронхіальній астмі» (2009), «Фізична реабілітація в акушерстві» (2009), «Фізична реабілітація в гінекології» (2010), «Стан здоров'я нації та перспективи підготовки фахівців з фізичної реабілітації» (2011), підручник «Основи фізичної реабілітації» (2012). Під керівництвом Ольги Марченко підготували й захистили кандидатські дисертаційні роботи зі спеціальності «Фізична реабілітація» шість фахівців, більшість з яких нині плідно працюють на кафедрі.

Розвиток фізичної реабілітації підвищив актуальність проблем формування й удосконалення системи підготовки наукових кадрів для цієї сфери й водночас потребував теоретичного осмислення процесів відновлення стану здоров'я і розробки прикладних програм з фізичної реабілітації. Активну участь у цьому бере заступник завідувача кафедри фізичної реабілітації з наукової роботи, доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент Олена Лазарева. Свій шлях у спортивній науці вона розпочала у відділі управління здоров'ям людини Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту. З 1999 р. й донині працює на посаді професора кафедри фізичної реабілітації НУФВСУ. Протягом 2008–2009 рр. Олена Лазарева очолювала в університеті відділ докторантури й аспірантури. Вона є автором і співавтором понад 80 наукових і науково-методичних праць, що стосуються фізичної реабілітації, серед яких можна назвати «Восстановление двигательного стереотипа у больных с многооскольчатыми переломами диафизов костей бедра и голени после стабильно-функционального остеосинтеза» (2009), «Методика организации и про-

ведення клінічної практики по дисципліні «Фізическая реабілітація при травмах и заболеваниях нервной системы» (2009), «Фізическая реабілітація при хирургическом лечении вертеброгенных пояснично-крестцовых синдромов» (2012), «Ефективність використання засобів фітнесу в програмі фізичної реабілітації осіб з вертеброгенною патологією» (2012) тощо. За результатами своїх досліджень у цій сфері Олена Лазарева підготувала й у 2013 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту.

* * *

Наукові дослідження з психології та педагогіки у Національному університеті фізичного виховання і спорту України на відповідній кафедрі ведуться протягом кількох десятиріч, починаючи з 1950-х років і протягом 1960–1980-х років.

На початку 1990-х років на кафедрі педагогіки і психології, яку протягом 1990–2007 рр. очолював доктор психологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Георгій Ложкін, вперше в нашій країні було відкрито програму магістерської підготовки за спеціальністю «Психологія спорту» (1994 р.). До того ж ця кафедра координує (з 1992 р.) діяльність Асоціації спортивної психології України, вона є членом Європейської асоціації спортивної психології, підтримує наукові зв'язки з колегами-психологами з різних країн.

Протягом 2007–2014 рр. кафедру очолювала кандидат педагогічних наук, професор Валентина Воронова. Вона, отримавши освіту професійного психолога (Київський державний університет імені Т.Г. Шевченка), а спортивну спрямованість своїх наукових інтересів – в аспірантурі Київського державного інституту фізичної культури, активно впроваджувала (разом зі своїми учнями – аспірантами) психологічні знання в практику роботи комплексних наукових груп, які здійснювали науково-методичне забезпечення

підготовки провідних спортсменів, клубних та збірних команд у велосипедному спорті, баскетболі, футболі, вітрильному спорті, тенісі, спортивних танцях та інших видах спорту.

Отримані науково-практичні та методичні емпіричні матеріали з психології спорту були узагальнені професором Валентиною Вороною у 165 наукових працях, у тому числі в науково-методичному посібнику «Психологія спорту», який в 2007 р. став переможцем конкурсу НОК України як краща наукова робота в номінації «Олімпійський рух», а також у посібниках «Психологія дитячого і юнацького спорту» (2013), «Спортивна психологія» (2014) тощо. Як заступник голови науково-методичної ради Федерації футболу України, лектор центру ліцензування цієї федерації, член редакційних колегій наукових журналів «Теорія і методика фізичного виховання і спорту», «Наука в олімпійському спорті» та деяких інших періодичних видань, Валентина Воронова поширює результати дослідницької роботи і наукові здобутки науково-педагогічного складу та аспірантів кафедри.

У 2011 р. професору Вороновій було присвоєно почесне звання заслуженого працівника фізичної культури й спорту України. Вона гармонійно поєднує різні складові своєї наукової, педагогічної і організаційної діяльності: працює на посаді декана факультету здоров'я, фізичного виховання та туризму, а також є вченим секретарем спеціалізованої вченої ради НУФВСУ, яка розглядає й приймає до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю «Олімпійський та професійний спорт». Водночас Валентина Воронова продовжує викладацьку діяльність як професор кафедри психології і педагогіки.

Із 2014 р. кафедру педагогіки і психології Національного університету фізичного виховання і спорту України очолює кандидат педагогічних наук, професор Тетяна Петровська. Вона пройшла шлях науково-педагогічного удосконалення від аспіранта до професора. Плідна співпраця

з лабораторією соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України дозволила ширше залучати до наукової роботи не лише вчених і викладачів, а й студентів університету. Це співробітництво втілювалося в наукових статтях, колективних монографіях, тематика яких – на перетині психології, педагогіки та психології спорту, а також у впровадженні результатів досліджень у програми навчальних дисциплін, за якими навчаються студенти.

Тетяна Петровська входить до редакційної колегії наукового журналу «Актуальні проблеми фізичної культури і спорту», є автором або ж співавтором понад 110 наукових, навчальних та навчально-методичних праць. Серед них можна назвати такі: «Технології розв'язання конфліктів у педагогічній взаємодії» (2000), «Основи психології» (2001), «Мастерство спортивного педагога» (2004), «Гендерна психологія» (2004), «Майстерність спортивного педагога» (2012), «Педагогическое мастерство. Практикум» (2013), входить до колективу авторів наукових монографій «Конфлікти у сумісній діяльності» (1997) і «Економічна соціалізація молоді: соціально-психологічний аспект» (2008).

Активну наукову та педагогічну діяльність ведуть і інші співробітники кафедри психології і педагогіки. Зокрема, кандидат педагогічних наук, доцент Олександр Гринь, який працює на посаді професора, є автором (або ж співавтором) понад 90 наукових і науково-методичних праць, серед яких «Практикум по общей психологии» (1992), «Психологія здоров'я людини» (2003), «Психологія здоров'я та здорового способу життя» (2015), «Психологічне забезпечення та супровід підготовки кваліфікованих спортсменів» (2015). Результати досліджень і науково-педагогічних розробок Олександра Гриня протягом багатьох років впроваджувалися у діяльність комплексних наукових груп з науково-методичного забезпечення підготовки провідних спортсменів і команд у таких видах спорту, як плавання, легка атлетика, хокей на

льоду (з шайбою), футбол. Кандидат педагогічних наук, доцент Ірина Толкунова є автором (або ж співавтором) близько 90 наукових і науково-методичних праць, серед яких навчальні посібники «Психологія здоров'я людини» (2003), «Педагогічна майстерність. Практикум» (2013), «Психологія здоров'я і здорового способу життя» (2015).

Близько 60 випускників аспірантури кафедри, які в різні роки успішно захистили дисертаційні роботи із різних аспектів наукових знань із психології спорту, нині є провідними вченими й викладачами вищих навчальних закладів не лише в Україні, а й в інших країнах – Казахстані, Тунісі, Росії, Польщі, Лівані, Палестинській автономії.

* * *

Наукові дослідження з проблематики управління у фізичній культурі і спорті велися у вищому навчальному закладі ще за радянських часів, коли термін «менеджмент» не був таким популярним, як нині. Тож наукові розробки з цієї тематики в умовах, коли фізична культура і спорт розвивалися в СРСР при директивній соціально-економічній системі, здійснювалися, головним чином, з проблем управління реалізацією державної політики у цій сфері, а також із питань управління діяльністю фізкультурно-спортивних організацій. У цих напрямках можна відмітити дослідження, які у 1980-ті роки вели такі досвідчені фахівці, як кандидат педагогічних наук, професор Микола Жмарьов (згадаємо його праці «Управленческая и организаторская деятельность тренера» – 1980; «Системный подход и целевое управление в спорте» – 1984; «Управленческая деятельность спортивного организатора» – 1989) та заступник голови Держкомспорту Української РСР, а згодом – завідувач кафедри Київського державного інституту фізичної культури, заслужений працівник культури УРСР Павло Савицький (він є автором монографії «Массовое физкультурное движение в Украинской ССР» – 1983).

Доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник культури Української РСР М. Бака

Доктор наук з фізичного виховання і спорту, заслужений працівник фізичної культури і спорту України Ю. Мічуда

Певні зміни у цій сфері досліджень сталися на початку 1990-х років. У той період до наукових робіт із проблем управління активно долучився доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник культури УРСР Михайло Бака, який, завершивши свою багаторічну (1974–1991) працю на посаді голови Державного комітету з фізичної культури і спорту Української РСР, очолив у Київському державному інституті фізичної культури кафедру соціально-економічних та організаційно-правових основ фізичної культури і спорту. Його наукові інтереси були пов'язані з історією й організацією фізкультурного руху, фізкультурно-оздоровчою роботою у виробничих сферах. Головні положення своєї наукової доктрини Михайло Бака виклав у монографії «Теоретико-методологічна концепція управління системою розвитку масової фізичної культури та спорту на Україні» (1990). У 2002 р. великі заслуги Михайла Баки у розвитку спорту були відзначені Олімпійським орденом – найвищою нагородою Міжнародного олімпійського комітету.

Останнє десятиріччя ХХ ст. ознаменувалося започаткуванням нового у вітчизняній спортивній науці напрямку – досліджень проблем менеджменту фізичного виховання і спорту в Україні, необхідність яких обумовлювалась тим,

що країна стала на шлях самостійного розвитку в умовах формування ринкової соціально-економічної системи, що висунула нові вимоги як до розвитку сфери фізичної культури і спорту в цілому, так і до управління окремими фізкультурно-спортивними організаціями.

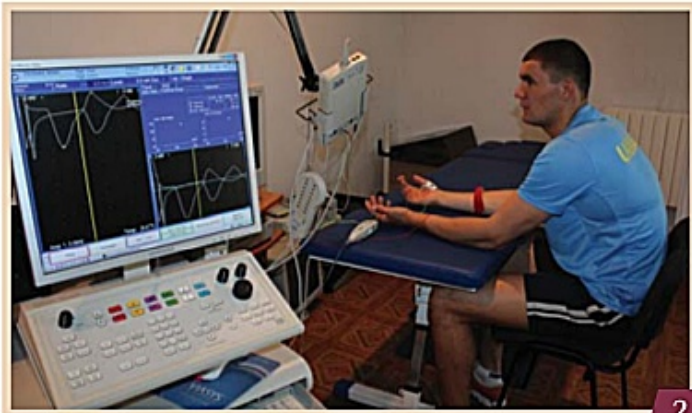
Цей науковий напрям у вищому навчальному закладі очолив Юрій Мічуда (нині доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор), який спочатку керував кафедрою гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, а згодом став завідувачем кафедри менеджменту й економіки спорту. Під його керівництвом проводилися дослідження відповідно до зведених планів науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту. Головним спрямуванням наукових пошуків колективу дослідників став аналіз передумов застосування новітніх ринкових технологій управління фізкультурно-спортивними організаціями, зокрема маркетингу – з урахуванням сучасних вітчизняних реалій розвитку цієї галузі.

Професор Мічуда є автором понад 100 наукових праць, серед яких навчальний посібник «Ринкові відносини та підприємництво у сфері фізичної культури і спорту» (1995), монографія «Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: закономірності функціонування та розвитку» (2007), а також «Проблеми розвитку підприємництва у сфері спорту для всіх» (2007), «Методи та форми державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту» (2010), «Проблеми розвитку економіки фізичної культури і спорту в умовах ринку, що формується» (2013). З 2004 р. професор Юрій Мічуда – член-кореспондент Української академії наук (відділення фізичної культури і спорту). У 2008 р. він підготував і захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту.

Юрій Мічуда також входить до складу створеної в грудні 2014 р. секції фізичної культури і спорту відділення вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

1

2

3

4

5

6

1. Старший науковий співробітник лабораторії теорії та методики спортивної підготовки і резервних можливостей спортсменів Г. Гатілова здійснює визначення мінеральної щільності кісткової тканини методом денситометрії
2. Дослідження функціонального стану м'язів верхніх кінцівок спортсменів, які спеціалізуються у веслуванні академічному, з використанням нейродіагностичного комплексу Nicolet Viking Select в лабораторії теорії та методики спортивної підготовки і резервних можливостей спортсменів
3. Дослідження техніки рухів фехтувальників з використанням відеокomp'ютерного комплексу Qualisys здійснюється лабораторією біомеханічних технологій у фізичному вихованні та олімпійському спорті

4. Фрагмент тестування спортсменки на веслувальному ергометрі Concept-II з використанням мобільної ергоспірометричної системи Meta-Max 3B для оцінки реакцій дихальної, серцево-судинної систем та працездатності в лабораторії НДІ
5. Фрагмент проведення досліджень реакцій кардіореспіраторної системи в тесті з навантаженням з використанням ергоспірометричної системи Oxycon Pro в лабораторії теорії і методики спортивної підготовки і резервних можливостей спортсменів науково-дослідного інституту
6. Використання лабораторій НДІ як навчального полігону для магістрантів та аспірантів. Науковий співробітник лабораторії В. Самуйленко проводить практичні заняття з аспірантами

1. Проректор НУФВСУ з наукової роботи, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор В. Кашуба виступає на Першій міжнародній науковій конференції молодих учених, проведеної у 2008 р. в Києві
2. Науковці університету – директор Науково-дослідного інституту НУФВСУ О. Шинкарук (перша від лівої) і завідувач лабораторії теорії і методики спортивної підготовки і резервних можливостей спортсменів Науково-дослідного інституту НУФВСУ Олена Лисенко (перша від правої), які брали участь у науково-методичному забезпеченні підготовки спортсменів України до Ігор XXIX Олімпіади (Пекін-2008), з брон-

- зовим призером цих Ігор із веслування на каное Ю. Чебаном
3. Директор НДІ НУФВСУ, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор О. Шинкарук виступає з доповіддю на міжнародній конференції зі спортивної медицини «Жінки, спорт і здоров'я» (грудень 2012 р., Київ)
4. На засіданні з питань науково-методичного забезпечення підготовки спортсменів України до Ігор XXX Олімпіади (Лондон-2012), яке відбулося в Києві у НУФВСУ в 2011 р., виступає очільник авторського колективу з розробки концепції підготовки доктор педагогічних наук, професор В. Платонов

5

6

7

8

9

5. Завідувач лабораторії біомеханічних технологій у фізичному вихованні та олімпійському спорті Ю. Литвиненко реєструє показники рухів, оцінює функцію рівноваги, стійкість тіла кваліфікованого спортсмена – представника складно-координаційних видів спорту

6. З метою глибокого вивчення спеціальної витривалості кваліфікованих спортсменів та розробки сучасних програм її удосконалення колектив кафедри спортивних видів гімнастики і танців у 2010–2013 рр. провів комплексні дослідження із застосуванням сучасних інструментаріїв науково-дослідного інституту НУФВСУ

7. Дослідження функціонального стану члена збірної команди України з веслування академічного в лабораторії теорії і методики спортивної підготовки і резервних можливостей спортсменів НДІ

8. Тестування одного з українських біатлоністів на біговому ергометрі «Laufband»

9. Оцінювання темпо-ритмової структури рухів олімпійської чемпіонки з легкоатлетичного семиборства (Пекін-2008), рекордсменки світу Н. Добринської під час виконання тестування з використанням біомеханічної системи «Opt-jamp»

1

2

3

4

1. Фрагмент дослідження функціональних можливостей члена збірної команди України з боксу (жінки) в залі боксу НУФВСУ
2. Ректор Національного університету фізичного виховання і спорту України професор Є. Імас вітає учасників Міжнародної конференції молодих учених «Молодь та олімпійський рух»
3. Захист дисертації у спеціалізованій вченій раді НУФВСУ; головує професор В. Платонов (2014 р.)
4. Науково-практична конференція студентів-магістрантів кафедри фізичної реабілітації НУФВСУ (2014 р.)

За підсумками досліджень, здійснюваних у НУФВСУ за цією тематикою, захищено дві докторські та десять кандидатських дисертацій, опубліковано серію наукових праць. Результати досліджень було використано під час підготовки ряду правових та нормативних актів, які мали сприяти розвитку вітчизняної фізичної культури і спорту, – Закону України «Про фізичну культуру і спорт», Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту до 2016 р., цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації».

Останніми роками проблеми менеджменту та маркетингу в сфері спорту стали предметом пильної уваги ряду дослідників – фахівців з інших напрямів спортивної науки. В опублікованих ними працях знайшли відображення організаційно-управлінські аспекти розвитку в Україні та світі спорту для всіх (Мирослав Дутчак, 2009) та професійного тенісу (Ольга Борисова, 2012).

* * *

У 1991 р. в Київському державному інституті фізичної культури, де з 1953 р. функціонувала аспірантура, було відкрито і докторантуру. Цей підрозділ нині очолює кандидат педагогічних наук, доцент Лоліта Денисова.

З ініціативи навчального закладу в 1990-ті роки до переліку спеціальностей, за якими в Україні здійснюється підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів, було включено новий самостійний напрям, і в 1997 р. рішенням Вищої атестаційної комісії було затверджено наукову га-

лузь «Фізичне виховання і спорт». Відповідно до цього спеціалізованій ученій раді Українського державного університету фізичного виховання і спорту було дозволено проводити захист дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата наук з фізичного виховання і спорту за

спеціальностями «Олімпійський та професійний спорт» і «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення», а з 2005 р. – ще й за спеціальністю «Фізична реабілітація».

У 2010 р. спеціалізовану вчену раду НУФВСУ з огляду на велику завантаженість було розділено на дві: спеціалізовану вчену раду, яка розглядає докторські і кандидатські дисертації за спеціальністю «Олімпійський та професійний спорт» (голова – професор Володимир Платонов, учений секретар – професор Валентина Воронова), та спеціалізовану вчену раду, яка розглядає докторські і кандидатські дисертації за спеціальностями «Фізична культура, фізичне виховання

різних груп населення» та «Фізична реабілітація» (голова – професор Віталій Кашуба, учений секретар – доцент Олена Андрєєва).

* * *

Науково-дослідна робота в Національному університеті фізичного виховання і спорту України реалізується відповідно до Зведеного плану НДР у галузі фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр., затвердженого в грудні 2010 р. наказом Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту України, а на сьогодні координується Міністерством освіти і науки України.

У грудні 2014 р. з ініціативи Національного університету фізичного виховання і спорту України Національна академія педагогічних наук України у своєму відділенні вищої освіти відкрила секцію фізичної культури і спорту, головою якої є ректор НУФВСУ, доктор економічних наук, професор Євгеній Імас.

У своїй науковій діяльності Національний університет фізичного виховання і спорту України та окремі його структурні підрозділи співпрацюють з різними установами Національної академії наук України (Інститутом фізіології імені О.О. Богомольця, Інститутом біоорганічної хімії та нафтохімії, Інститутом експериментальної патології, онкології та радіобіології імені Р.С. Кавецького), Національної академії медичних наук України (Інститутом медицини праці, Інститутом фармакології і токсикології, Науковим центром радіаційної медицини), Міністерства охорони здоров'я України (Науково-практичним медичним центром дитячої кардіології та кардіохірургії), Національної академії педагогічних наук України (Інститутом психології імені Г.С. Костюка, Інститутом проблем виховання), з відділеннями фізичної культури і спорту Української академії наук, з рядом вищих навчальних закладів (Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Київським медичним університетом Української асоціації народної медицини, Національним університетом харчових технологій, Національним університетом оборони України імені Івана Черняхівського, кафедрою фармакології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця), з Українським науково-дослідним інститутом харчування та іншими галузевими організаціями.

Плідним для наукової діяльності в Національному університеті фізичного виховання і спорту України є тісне, багатогранне і взаємовигідне співробітництво з Національним олімпійським комітетом України та національними федераціями з різних видів спорту.